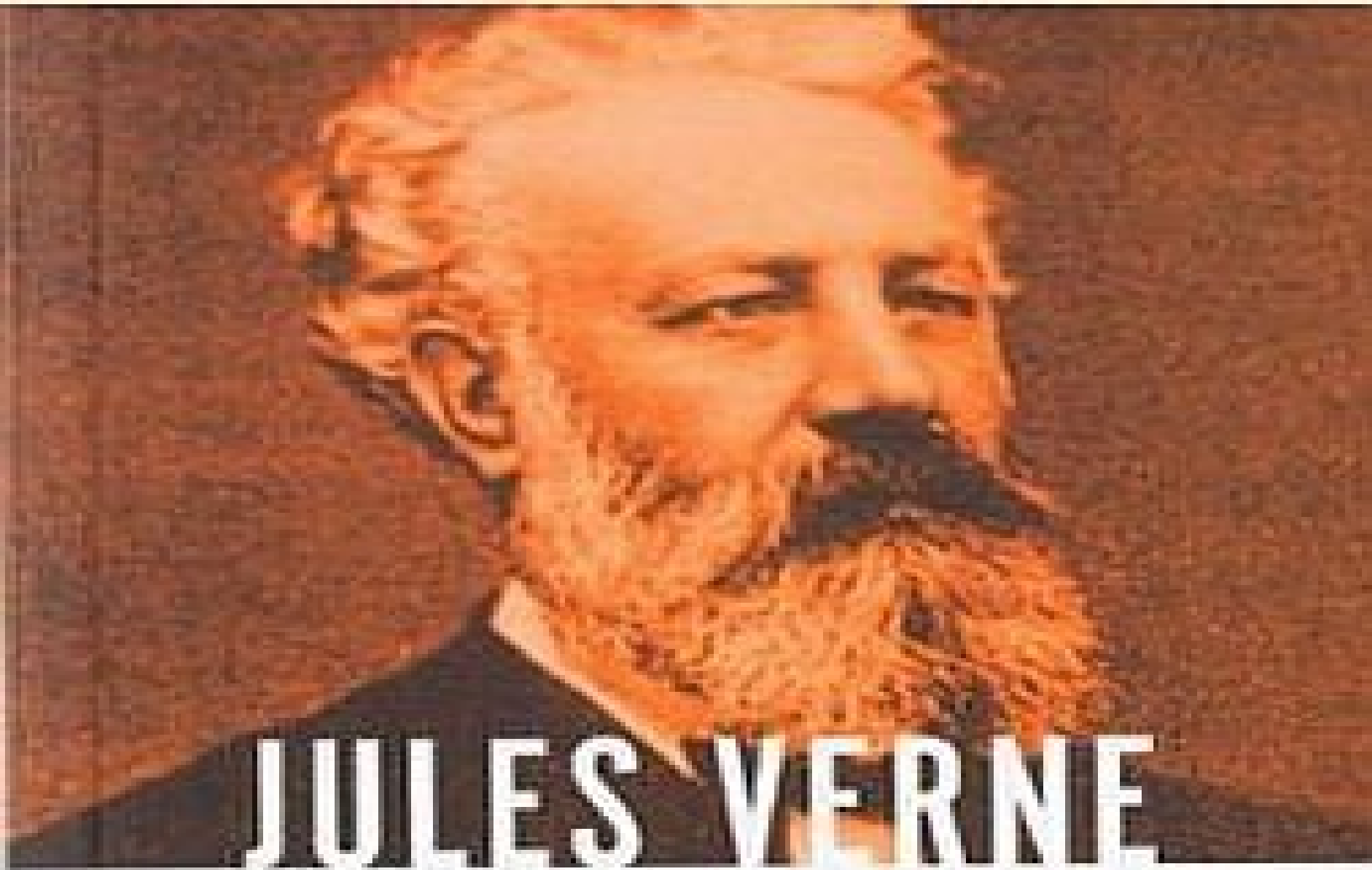

JULES VERNE

**Edom
Frirt-Flakk
Humbug**

FANTASTİK ÖYKELER

YAYINLARI

0110

Jules Verne

1828'de Fransa'da doğdu. Jules Verne, denizcilik geleneği olan bir ailenin çocuğuydu ve bu durum onun yazın hayatını derinden etkiledi. Küçük bir çocukken gemilerde tayfalık yapmak için evden kaçtı ama yakalanıp ailesine teslim edildi.

1847'de hukuk öğrenimi görmesi için Paris'e gönderildi. Ancak Paris'teyken tiyatroya ilgisi derinleşti. 1850'lerin sonlarında ilk oyunu yayımlandı. Babası hukuk öğrenimini bıraktığını duyduğunda, aralarında büyük bir tartışma çıktı ve harcamaları için gönderilen para kesildi. Bu durum Jules Verne'i öykülerini satarak para kazanmaya zorladı.

Paris'in kütüphanelerinde jeoloji, mühendislik ve astronomi okunarak geçirilen uzun saatlerden sonra, Jules Verne ilk kitabı *Balonla Beş Hafta*'yı yayımladı. Bu romanı, *Dünya'nın Merkezine Seyahat*, *Dünya'dan Ay'a* ve *Denizler Altında 20 Bin Fersah* gibi romanlar izledi.

Romanlarının büyük beğeni toplaması Jules Verne'i zengin bir adam yaptı. 1876'da büyük bir yat aldı ve Avrupa'nın çevresini yatıyla dolaştı.

1905'te Amiens'te öldü.

Jules Verne

**EDOM, FRRIT-FLAKK,
HUMBUG**

-Fantastik Öyküler-

Çeviren

PINAR GÜZELYÜREK

ithaki

EDOM

Zartog Sofr-Ai-S -yani Doktor Sofr- soyunun yüz birinci kuşağının üçüncü erkek temsilcisi, Hars-Iten-Schu'nun, bir başka deyişle Dört-Deniz-İmparatorluğu'nun başkenti Basidra'nın ana caddesinde ağır adımlarla yürüyordu. Gerçekten de Dört Deniz: Okuyucunun bildiği ölçülerle belirtmek gerekirse, uç noktaları dört derece doğu ve altmış iki derece batı boylamıyla, elli dört derece kuzey ve elli beş derece güney enleminde yer alan bu çok geniş, eğri bögürü kara parçasını Tubelone ya da kuzey, Ehone ya da güney, Spone ya da doğu ve Merone ya da batı sınırlandırmaktadır. Bu denizlerin yüzölçümü nasıl hesaplanmalıydı, yaklaşık olarak mı? Her kıyısı birbirine kavuştuğuna ve bir denizci, herhangi bir kıyısından yola çıkıp sürekli ileriye doğru yol aldığında tam karşı kıyıya ulaştığına göre? Çünkü yeryüzünde Hars-Iten-Schu'dan başka kara parçası yoktu.

Sofr ağır adımlarla yürüyordu, çünkü her şeyden önce hava çok sıcaktı. Aşırı sıcakların olduğu mevsime giriliyordu ve Spone-Schu ya da doğu denizinin kıyısında, ekvatorun en az yirmi derece kuzeyinde yer alan Basidra üzerine korkunç güneş ışınları düşmekteydi, bu da zenite yakın olduğu anlamına geliyordu.

Ancak, bilgin Zartog Sofr'u yorgunluk ve sıcaktan çok düşünceleri yavaşlatıyordu. Eliyle alnının terini üstünkörü silerken, aralarında sayılıyor olmaktan gurur duyduğu birçok iyi konuşmacının görkemini bir şekilde kutladığı, henüz bitmiş olan imparatorluğun kuruluşunun yüz doksan beşinci yıldönümü törenlerini hatırlamaktaydı.

Kimileri tarihi gözler önüne sermişti, yani tüm insanlık tarihini. Başlangıçta birbirini tanımayan çok sayıda ilkel insan toplulukları arasında bölünmüş olan Mahart-Iten-Schu'nun, yani Dört-Deniz-Ülkesi'nin tarihini anlatmışlardı. En eski gelenekler bu ilkel topluluklara kadar uzanmaktaydı. Bundan öncesi hakkındaysa kimse bir şey bilmiyordu ve doğa bilimleri, geçmişin anlaşılmaz karanlığında zayıf bir ışık seçmeye başladıysa da daha işin çok başındaydı. Her koşulda, tarihsel eleştiri, bu dağınık ilkel topluluklara ait belirsiz bilgilerin ana hatlarını oluşturduğu bu eski zamanları kaçırmıştır.

Sekiz bin yıldan fazla bir süredir Mahart-Iten-Schu'nun daha tam ve doğru tarihi, öncelikle insanlar, ardından aileler, sonunda da kabileler arasındaki kavga ve savaşlardan başka bir şey anlatmıyordu. Her insanın, büyük küçük her topluluğun kuşaklar boyunca tek amacı, rakiplerine üstünlük sağlamak ve çoğu zaman tam tersi sonuçlar doğuran mücadeleler vererek yasalarını benimsetmekti .

Bu sekiz bin yıldan günümüze doğru gelindiğinde, insanların anıları biraz daha belirginleşiyordu. Efsane, tam anlamıyla tarih adını hak etmeye, Mahart-Iten-Schu'nun dört döneme ayrılan tarihinin ikinci döneminin ilk zamanlarında başlıyordu. Zaten, ister tarih ister efsane olsun, içerik fazla değişmiyordu. Bunlar hep cinayet ve katliam hikayeleriydi; bütününe bakıldığında ikinci dönem birincisinden çok farklı değildi, ancak bu kıyımlar artık kabileler arası değil, toplumlar arasıydı.

Yaklaşık altı yüzyıl süren ve biteli henüz iki yüzyıl olan üçüncü dönem için de aynı durum söz konusuydu. Belki de daha acımasız olan bu üçüncü dönem boyunca büyük ordular oluşturan insanlar

yatıştırılmaz bir öfkeyle toprağı kanlarıyla sulamışlardı.

Zartog Sofr'un Basidra'nın ana caddesinde yürüdüğü günden yaklaşık sekiz yüzyıl önce, insanlık geniş çaptaki bir kargaşanın kıyısına gelmiş durumdaydı. O sıralar, silahlar, ateş ve şiddet, yapması gerekenlerin büyük bir bölümünü tamamlamış, zayıflar güçlüler karşısında yenilmişti. Mahart-lten-Schu halkı artık üç homojen ulusu kapsamaktaydı ve bunların her birinde zaman, geçmişin galipleriyle mağlupları arasındaki farkı azaltmıştı. Ancak, bu uluslardan biri, komşularını egemenliği altına almaya kalkıştı. Mahart-lten-Schu'nun ortalarına doğru yerleşmiş olan Andarti-ha-Sammgor'lar, ya da Tunç-Yüzlü-İnsanlar, ateşli ve üretken ırklarının sıkışıp kaldığı sınırlarını genişletmek için acımasızca savaşmışlardı. Yüzyıllar süren savaşların sonunda, güney sınırlarında yaşayan Andarti-Mahart-Haris, yani Kar-Ülkesinin-İnsanları'nı ve imparatorlukları kuzeye ve batıya doğru uzanmış olan Andarti-Mitra- Psul, yani Kımıltısız-Yıldız-İnsanları'nı birbiri ardına yendiler.

Bu iki halkın son isyanının kan selleri içinde boğuluşunun üzerinden neredeyse iki yüzyıl geçmişti ve sonunda yeryüzü barış dönemine kavuşmuştu. Bu, tarihin dördüncü dönemi idi. Geçmişteki üç ulusun yerinde, Basidra'nın yasasına tamamen uyan tek İmparatorluk vardı ve siyasal birim, ırkları kaynaştırma eğilimindeydi. Kimse Tunç-Yüzlü-İnsanlar'dan, Kar-Ülkesinin-İnsanları'ndan, Kımıltısız-Yıldız-İnsanları'ndan söz etmiyordu ve yerküre artık diğer bütün ulusları kendinde toplayan tek bir toplumdun, Andarti-lten-Schu, yani Dört-Deniz-İnsanları'ndan oluşmaktaydı.

Ancak, bu iki yüzyıllık barış döneminden sonra beşinci bir dönem yoldaymış gibi görünüyordu. Nereden geldiğı bilinmeyen can sıkıcı söylentiler bir süredir etrafta dolanıyordu. Yitip gittiğı sanılan atalardan kalma anıları ruhlarda yeniden diriltmek amacını güden düşünürlerden çıkmıştı bu. Eski ırk duygusu yeni sözcüklerle biçimlendirilerek yeniden canlandırılıyordu. Sıkça "soyaçekim"den, "hısımlık"tan, "millet"ten vs.den söz ediliyordu ve bir gereksinimi karşılayan bu yeni sözcükler günlük yaşamda hemen bir yer edinmişlerdi. Kökenlerine, fiziksel görünüşlerine, törelerine, çıkarlarına göre ya da yalnızca bölgelere ve iklime göre gruplar oluşmaktaydı ve bunların yavaş yavaş büyüüp kırırdanmaya başladıkları gözlenmekteydi. Ortaya çıkan bu hareketlenmeler nasıl gelişecekti? Daha yeni kurulmuş olan İmparatorluk yeniden mi dağılacaktı? Mahart-lten-Schu geçmişte olduğu gibi yeniden birçok ulus arasında mı bölünecekti, ya da bu bütünlüğü koruyabilmek için yine, binlerce yıl boyunca toprağı ölü yığınlarının doldurduğu bir çukura dönüştüren ürkünç kısımlara mı başvurmak gerekecekti?...

Sofr bir baş hareketiyle düşüncelerinden sıyrıldı. Geleceğı ne kendisi ne de bir başkası bilebilirdi. Şimdiden belli olmayan olaylar yüzünden önceden üzülmeyen ne anlamı vardı ki? Ne olursa olsun, bu can sıkıcı varsayımları canlandırmanın günü bugün değildi. Bugün herkes mutluydu ve yalnızca, Hars-lten-Schu'nun, hükümdarlığı evreni parlak geleceklere götüren on ikinci imparatoru yüce Mogar-Si'nin büyüklüğünü düşünmek gerekirdi.

Zaten bir zartog için her zaman sevinecek bir konu bulunurdu. Mahart-lten-Schu'nun geçmişini dünden bugüne anlatan tarihçi dışında, topluluk halindeki bilim adamlarından her biri, görkemli yıldönümü dolayısıyla, kendi uzmanlık alanlarına göre insanlık bilgilerinin bir bilançosunu çıkarmış ve yüzyıllardır süren çabalarının insanlığı hangi noktaya getirdiğini ortaya koymuşlardı. Bununla birlikte tarihçi, insanlığın, kökenindeki hayvanlıktan kaçarken geçtiğı zorlu ve vahşi yolu anlatırken kafalarda belli ölçüde üzüntü verici düşünceler yarattıysa da diğerleri, dinleyicilerin haklı olarak göğüslerinin kabarmasını sağladı.

Evet, gerçekten de yeryüzüne çıplak ve savunmasız gelen insanla bugünkü insan arasında yapılan bir karşılaştırma hayranlık uyandırıyor. Yüzyıllar boyunca birbirlerini katletmelerine ve geçimsizliklerine karşın insanoğlu, bir an bile doğaya karşı olan savaşını bırakmamış, hatta her geçen gün daha büyük zaferler kazanmıştı. Başlangıçta yavaş ilerleyen bu zaferler, iki yüzyıldan beri şaşırtıcı derecede büyük bir hız kazanmış, bunun sonucu olan siyasal kurumlardaki istikrar ve evrensel barış sayesinde bilimde büyük gelişmeler yaşanmıştı. İnsanlık, yalnızca kaslarıyla değil beyniyle de hayatını sürdürmüştü ve anlamsız savaşlarla kendini mahvedeceği yerde düşünmüş, bunun sonucunda da son iki yüzyılda bilgiye ve madenin ehlileştirilmesine doğru daha büyük adımlarla ilerlemeye başlamıştı.

Sofr, Basidra'nın büyük caddesi boyunca güneşin yakıcı sıcaklığı altında yürürken, aklında insanlığın büyük kazanımlarının ana hatlarını çiziyordu.

İnsan önce -bu eski zamanların karanlığında kaybolup gidiyordu- düşünceyi ölümsüzleştirmek amacıyla yazıyı icat etti; ardından, beş yüzyıl öncesine uzanan bir icatla, tek bir kalıp sayesinde yazılı sözleri sonsuz sayıda çoğaltıp yaymayı sağlayacak bir yöntem buldu. Aslında diğer icatlar bundan sonra başlamıştı. Bu icat sayesinde beyinler harekete geçmiş, herkesin zekası birbirininkiyle gelişmiş, icatlar sırasıyla kuramsal ve uygulamalı olarak inanılmaz derecede artmıştı. Şimdiyse sayılarını bilmek imkansız.

İnsanoğlu yeryüzünün derinliklerine doğru inmişti ve cömert bir ısı kaynağı olan taşkömürünü çıkartıyordu; suyun gizli gücünü ortaya çıkarmıştı. Böylelikle su buharı, demir raylarda ağır katarları çekiyor ya da birçok güçlü, kusursuz makineyi harekete geçiriyordu; bu makineler sayesinde insan bitkisel lifleri dokuyabiliyor, metallerle mermer ve kayaları dilediğinde işleyebiliyordu. Daha az somut bir alan ya da en azından daha dolaylı bir kullanım söz konusu olduğunda, sayıların gizemini adım adım çözmekte ve durmaksızın sonsuzluğun ötesindeki matematiksel gerçeklikleri araştırmaktaydı. Bu gerçekliklerle insan düşüncesi gökyüzüne ulaştı. Güneşin, yedi gezegeni kendi alevli yörüngesinin etrafında sürükleyerek, belli kanunlara göre uzayda çekim alanı oluşturan bir yıldızdan başka bir şey olmadığını biliyordu. Kimya alanında, gerek bazı saf maddelerin bir araya getirilmesiyle ilk haliyle ortak hiçbir yanı bulunmayan yeni yapılar oluşturmaya, gerekse başka kimi maddeleri onları oluşturan temel yapı maddelerine ayırmaya biliyordu. Sesi, ısıyı, ışığı inceleyerek bunların yapısını ve kanunlarını belirlemeye başlıyordu. Elli yıl önce, gökgürültüsü ve yıldırımın ürkünç gösterisiyle açığa çıkan gücü üretebilmeyi öğrenmiş ve bu güce hemen egemen olmuştu; bu gizemli araç şimdiden yazılı düşünceyi akıl almaz uzaklıklara iletliyordu; yarın sesi iletecektir; yarından sonra da kuşkusuz ışığı... Evet, insanoğlu büyüktü; gelecekte bir gün, efendisi olarak hükmedeceği sonsuz evrenden de daha büyük.

Bu durumda, gerçeğe tam olarak sahip olabilmek için geriye bir sorunu çözmek kalıyordu: Dünyanın efendisi insan, kimdi? Nereden geliyordu? Bitmek tükenmek bilmeyen çabası hangi bilinmeyen sona götürüyordu onu?

Zartog Sofr biraz önce ayrıldığı tören boyunca tam olarak bu derin konuyu ele almıştı, fakat yalnızca şöyle bir değinmişti elbette, çünkü böyle bir sorun bugün için çözümsüzdü, kuşkusuz uzun zaman da öyle kalacaktı. Yine de kimi belirsiz bulgular gizemi aydınlatmaya başlamıştı. Zartog Sofr, kendinden önce gelenlerin sabırlı gözlemlerini ve kendi kişisel saptamalarını birleştirip sistemleştirerek, şu anda evrensel olarak kabul edilen ve kimsenin karşı çıkamadığı, canlı maddenin evrimi yasasına

ulaştığında, bu bulguların en güçlüsünü ortaya koymamış mıydı?

Bu kuram üç temele dayanıyordu:

İlk sırada, toprağın derinliklerinin incelenmesiyle ortaya çıkan ve maden işletmelerinin gelişmesiyle aynı anda ilerleyen yerbilim bulunmaktaydı. Yer kabuğu o kadar iyi tanınıyordu ki, yerkürenin dört yüz bin yaşında olduğu ve Mahart-Iten-Schu'nun bugünkü halini yirmi bin yıl önce aldığı tereddüt etmeden söylenebiliyordu. Önceden bu kıta denizin altında yatıyordu, zaten alttaki kayalık tabakaları tamamen kaplayan kalın deniz balçığı tabakası da bunu kanıtlıyordu. Bu kara parçası suların altından yüzeye nasıl çıkmıştı? Soğumuş olan yeryüzünün büzülmesiyle olmuştu kuşkusuz. Her ne olduysa, Mahart-Iten-Schu'nun su yüzüne çıktığı bir gerçektir.

Doğa bilimleri, bitkilerin ve hayvanların kendi aralarındaki yakın benzerliğini ortaya koyarak, Sofr'a kendi kuramının diğer iki temelini oluşturması için olanak sağlamıştı. Sofr bunun da ötesine gitmiş, neredeyse var olan tüm bitkilerin kökeninin bir deniz bitkisine dayandığının ve yeryüzünde ya da havada yaşayan neredeyse tüm hayvanların da deniz hayvanlarından geldiğinin su götürmez bir gerçek olduğunu ortaya koymuştu. Bunlar, ağır fakat kesintisiz bir evrimle kendi ilkel yaşamlarından çıkarak önce komşu bölgelerdeki, ardından da daha uzak yerlerdeki yaşam koşullarına yavaş yavaş uyum sağlamışlar, böylelikle de yeryüzüyle gökyüzünü oluşturan varlıkların çoğuna yaşam vermişlerdir.

Ne yazık ki, bu dahice kuram kesin değildi. Hayvan ya da bitki, canlı türlerinin soyunun, denizdeki atalarından geldiği fikri doğrudur, ama hepsi için aynı şey söylenemezdi. Gerçekten de kökeninde suda yaşayan hiçbir canlı türüyle bağlantısı yokmuş gibi görünen kimi bitki ve hayvanlar da bulunmaktaydı. Kuramın iki zayıf yönünden biri buydu.

İnsan, kuramın diğer zayıf yönüydü; Sofr bunu zaten saklamıyordu. İnsanla hayvan arasında benzer bir yön olması olanaksızdı. Kuşkusuz solunum, beslenme, hareket etme yeteneği gibi işlevlerle yaşamsal özellikler aynıydı ve açıkça aynı şekilde gerçekleşiyor ya da ortaya çıkıyordu; ancak, dış görünüm, organların sayısı ve konumlarına bakıldığında, aralarında hâlâ büyük bir uçurum bulunmaktaydı. Birkaç halkası eksik bir soy zinciriyle hayvanların büyük bir çoğunluğunun kökeni denizde yaşayan atalarına dayandırılabiliriyorsa da, insan söz konusu olduğunda aynı bağlantının kurulması kabul edilemezdi. Bu evrim kuramını olduğu gibi kabul etmek için, insanın ve suda yaşayan canlıların ortak kullandığı bir katmanın, önceden hiçbir yaşamın, kesinlikle hiçbir yaşamın olmadığını gösteren ortak bir katmanın var olduğunu öne süren ve hiçbir dayanağı olmayan bir varsayıma inanmak gerekir.

Bir ara Sofr, toprakta kendi görüşleri doğrultusunda kanıtlar bulacağını ummuştu. Onun teşvikiyle ve onun yönetimi altında yıllar boyunca araştırmalar yapıldı, ancak beklenenin tam tersi sonuçlar elde edildi.

Her zaman gördüğümüze benzeyen ya da onların aynısı bitki ve hayvanların çürümesiyle oluşmuş olan ince humus tabakasını geçtikten sonra, geçmişin kalıntılarının yapılarının değişmiş olduğu kalın balçık tabakasına ulaşıldı. Bu balçığın içinde, günümüzde var olan bitki ve hayvan türlerinden hiçbir iz yoktu. Ancak, yalnızca deniz canlılarından oluşan ve türdeşleri hala Mahart-Iten-Schu'yu çevreleyen okyanuslarda sıkça bulunan kimi canlıların fosilleri büyük bir yığın oluşturmaktaydı.

Sonuç olarak, yerbilimciler, önceden bu kıtanın okyanusların dip yüzeyini oluşturduğunu belirtirken

haklıydılar; Sofr da, var olan bitki ve hayvan türlerinin deniz canlılarına dayandığını söylerken haklı değil miydi? Yaratılış aykırılığı olarak değerlendirilebilecek çok ender birkaç istisnanın dışında, sudaki ve karadaki canlılar, izlerine rastlanan tek canlı türleriydi ve bunlar kaçınılmaz olarak birbirlerinden türemişlerdi.

Ne yazık ki, sistemin genelleştirilebilmesi için daha başka bulgular da elde edildi. Humus tabakasının kalınlığı boyunca, balçık çökeltisinin en yüzeydeki kısmına kadar yayılmış olan sayısız insan kemiği gün ışığına çıkarıldı. İskelet parçalarının yapılarında olağandışı hiçbir şey yoktu ve Sofr, varlıkları kuramını doğrulayacak olan aracı organizmaları aramalarını istemekten vazgeçti. Bunlar, insan kemiğinden başka bir şey değildi.

Yine de, dikkate değer bir özellik gecikmeden fark edildi. Kabaca iki ya da üç bin yıl öncesindeki belli bir antik çağa kadar, bulunan kemik yığını ne kadar eskiyse kafatasları da o kadar küçüktü. Buna karşın, bu dönemden günümüze doğru gelindiğinde, gelişim tam tersine dönüyordu, ve ne kadar geriye gidilirse kafataslarının büyüklüğü, buna bağlı olarak da beyinlerin büyüklüğü o kadar artıyordu. Bu bağlamda en büyüğüne, balçık tabakasının yüzeyinde, oldukça ender bulunan kalıntılar arasında rastlanmıştı. Bu değerli kalıntılar, üzerinde yapılan titiz çalışmalar, bu dönemde yaşamış olan insanın kendinden sonra gelenlere -Zartog Sofr'un dönemi de dahil olmak üzere- oranla beyin gelişimlerinin daha fazla olduğu konusunda en ufak bir kuşkuyla yer vermiyordu. Demek ki, on altı bin ya da on yedi bin yıl boyunca kesinlikle bir gerileme olmuştu, bunu da yeni bir ilerleme dönemi izlemişti.

Bu tuhaf gerçekler karşısında kafası karışan Sofr, araştırmalarını daha da derinleştirdi. Balçık tabakası en dipten başlanarak yüzeye kadar tarandı, ki bu kalınlıkta bir çökeltinin oluşabilmesi için en iyi tahminlere göre en az on beş ya da yirmi bin yılın geçmesi gerekmişti. Bunun dışında, şaşırtıcı bir biçimde eski bir humus tabakasına ait küçük kalıntılar bulundu ve bu humus tabakasının altında, araştırmaların yapıldığı yere göre yapıları farklılık gösteren kayalara rastlandı. Ancak şaşkınlığı doruk noktasına çıkartan, bu gizemli derinliklerde, kesinlikle insan soyuna ait kimi kalıntıların bulunmuş olmasıydı. Bunlar insana ait kemik parçacıklarıydı; ayrıca silah ya da makine parçaları, çömlek parçaları, bilinmeyen bir dilde yazılmış yazıt parçaları, ince ince işlenmiş, kimi zaman da heykel biçiminde yontulmuş ve hiç bozulmamış olan sert taşlar, mükemmel bir işçilik sergileyen sütun başları ve daha birçok şey bulunmuştu. Bu bulguların tamamına bakıldığında mantıksal olarak şöyle bir sonuç çıkıyordu: Kırk bin yıl önce, yani bugünkü insan soyunun, nereden ve nasıl ortaya çıktığı bilinmeyen ilk örneklerinin çıkışından yirmi bin yıl öncesinde, insanlar bu topraklar üzerinde yaşamış ve oldukça ileri bir uygarlık düzeyine ulaşmışlardı.

Genel olarak kabul gören sonuç buydu. Ancak, yine de bu görüşü paylaşmayan bir kişi vardı, o da Sofr'dan başkası değildi. Kendilerinden sonra gelenlerle aralarında yirmi bin yıllık bir uçurum olan insanların, dünyaya gelen ilk insanlar olduğunu kabul etmek onun için delilikten başka bir şey değildi. O halde, ataları uzun zaman önce yok olmuş ve bu atalarla aralarında hiçbir bağlantı bulunmayan bu insanlar nereden geliyorlardı? Böylesine saçma bir varsayımı kabul etmekten umut içinde beklemek daha iyiydi. Bu şaşırtıcı olguların şu anda açıklanamıyor olmaları hiçbir zaman açıklanamayacakları anlamına gelmiyordu. Bir gün açıklanacaklardı. O gün gelene kadar en iyisi, bunları hiç dikkate almamak ve mantığa tamamen uyan şu ilkelere bağlı kalmaktı:

Yeryüzünde yaşam insandan önce ve insandan sonra olmak üzere iki evreye ayrılır. Birinci evrede yeryüzü sürekli değişime uğramaktaydı, bu nedenle de hiçbir canlı yaşayamazdı ve yaşamıyordu.

İkinci evredeyse, yerkabuğu sabit bir yapıya ulaştı. Sonunda, sağlam bir alt katman oluşur oluşmaz yaşam başladı. Başlangıçta basit yapılar vardı ve bunu asırlar boyunca daha karmaşık yapılar izledi, ta ki sonuncu ve en mükemmel dışavurumu olan insana gelene kadar. İnsan yeryüzüne gelir gelmez durmaksızın ilerlemeye başlar. Yavaş ama emin adımlarla kusursuz bilgiye ulaşma ve evrende mutlak hakimiyet kurma amacına doğru yol alır.

İnançlarının coşkusuna kapılan Sofr evini geçip gitmişti. Söylenerek gerisin geri döndü.

"Ne yani!" diyordu kendi kendine, "insanın -kırk bin yıl önce- günümüzde var olan uygarlıkla eşit ya da daha üstün bir seviyeye ulaştığını ve bilgilerinin, kazanımlarının en ufak bir iz bırakmadan yok olduğunu, öyle ki onlardan sonra gelen insanları, sanki kendilerinden önce dünyada kimse yaşamıyormuş gibi her şeye en baştan başlamak zorunda bıraktığını kabul etmek mi? Ama bu, geleceği hiçe saymak, çabalarımızın boşa olduğunu ve tüm gelişmelerin de dalgaların üzerindeki hava kabarcıkları gibi her an sönebileceğini iddia etmek demektir!"

Sofr evinin önünde durdu.

"Upsa ni!... hartchok!" -Hayır, hayır! aslında!- "Andart mir'hoeh spha!" -İnsan her şeyin efendisidir!- diye mırıldandı kapıyı açarken.

Zartog biraz dinlendikten sonra iştahla yemeğini yiyerek her zamanki öğle uykusu için uzandı. Ama, evine gelirken düşündüğü sorular aklından bir türlü çıkmıyor ve uykusunu kaçırıyordu.

Doğanın kurallarını ne kadar mükemmel bir bütünlük içerisinde kurmaya çalışsa da, insanın kökeni ve oluşumu sorunu ele alındığında, sisteminin zayıflığını göz ardı edemeyecek kadar eleştirel düşünceye sahipti. Olguları, bir ön-varsayımın kapsamına almaya zorlamak; bu, kendini başkalarına karşı haklı çıkarmanın bir yolu olabilir, ama onu kendine karşı haklı çıkarmaz.

Eğer Sofr, bir bilim adamı ve seçkin bir zartog olmak yerine, cahiller sınıfından biri olsaydı bu kadar sıkıntıya düşmeyecekti. Gerçekten de halk, kurgularla oyalanmadan, hatırlanamayacak kadar uzun zamandan beri, yaşamın babadan oğula geçtiği efsanesine gözleri kapalı inanmakla yetiniyordu. Bir gizemi bir başka gizemle açıklayarak, insanın kökenini daha yüksek bir iradenin müdahalesine kadar götürüyordu. Bir gün, bu doğaüstü güç, hiçlikten Edom ve Hiva'yı, ilk erkek ve kadını yaratır, ve bunların çocukları dünya halkını oluşturur. Her şey bu kadar basit gelişmiştir.

Sofr bunun çok basit olduğunu düşünüyordu. Bir şeyi anlamakta umutsuzluğa kapıldığımızda kutsal bir şeyin müdahalesine inanmak gerçekten çok kolaydır. Böylelikle yerkürenin gizemine çözümler aramak gereksiz bir uğraşa dönüşür ve sorunlar hemen ortadan kalkar.

Madem ki bu halk efsanesi hâlâ var, en azından sağlam temellere dayanıyor görünseydi!.. Ama hiçbir temele dayanmıyordu. Cehalet dönemlerinde ortaya çıkmış ve çağlar içinde aktararak bugüne kadar gelmiş geleneksel bir efsaneydi. Ta ki şu isme kadar: Edom!.. Kulağa yabancı gelen ve Andarti-lten-Schu diline ait değilmiş gibi görünen bu tuhaf sözcük nereden geliyordu? Bu küçük dilbilimsel sorun üzerine, bilim adamlarının çoğu tatmin edici bir yanıt bulamayarak silinip gitmişti... Hadi canım! Bu saçma kuruntular bir zartogun dikkatini çekecek kadar değerli değil.

Sinirlenen Sofr bahçesine indi. Zaten her zamanki gibi bahçeye inme vakti de gelmişti. Batmakta olan güneş toprağa daha az yakıcı bir sıcaklık veriyordu ve Spone-Schu'dan ılık bir meltem esmeye başlamıştı. Zartog, rüzgarın titrettiği yaprakların fısıltılarıyla ağaçlık yolda yürüdü ve sinirleri yavaş yavaş her zamanki dengesine kavuştu. Boğucu düşüncelerden sıyrılarak rahatça temiz havanın tadını çıkartıp meyvelerle, bahçelerin zenginliğiyle, çiçeklerle ve bunların etrafı nasıl süsledikleriyle ilgilenebildi.

Öylesine yaptığı yürüyüş, onu evinin bulunduğu tarafa yönlendirdi ve içinde birçok aletin bulunduğu derin bir çukurun yanında durdu. Burada, kısa bir süre içinde, laboratuvarının yüzölçümünü iki katına çıkaracak olan bir bina yapılacaktı. Ancak bu bayram gününde işçiler eğlenmek üzere çalışmaya ara vermişlerdi.

Sofr, geriye kalan yapılacak işleri kestirmeye çalıştığı sırada, çukurun dibindeki karaltıda bir parıltı dikkatini çekti. Kafası karışmıştı, çukurun dibine indi ve dörtte üçü toprağın altında bulunan parlak nesneyi çıkardı.

Zartog, yukarı çıktığında bulduğu nesneyi incelemeye başladı. Bilinmeyen bir metalden yapılmış, gri renkli, dokusu pütürlü bir çeşit kutuydu bu ve toprakta geçirdiği uzun süre parlaklığını azaltmıştı. Uzunluğunun üçte birinde bulunan bir çatlak, kutunun birbirinin içine geçen iki bölümden oluştuğunu gösteriyordu. Sofr açmaya çalıştı.

İlk denemesinde, zamanla parçalanmış olan metal ufalandı ve içinden ikinci bir nesne çıktı.

Zartog için bu yeni nesnenin maddesi, şu ana kadar onu korumuş olan metal kadar yabancıydı. Bu, üst üste koyulmuş kağıtlardan oluşan bir ruloydu ve kağıtların üzerinde, düzeninden bir yazı karakteri olduğu, ancak bilinmeyen, hatta Sofr'un eşini benzerini görmediği bir yazı karakteri olduğu anlaşılan tuhaf simgeler vardı.

Heyecandan titreyen Zartog, koşarak laboratuvarına kapandı ve bu değerli belgeyi özenle serdikten sonra uzun uzun inceledi.

Evet, bunun bir yazı olduğu kesindi. Ancak, tarih çağlarının başlangıcından bu yana yeryüzünde kullanılmış olan yazıların hiçbirine benzemediği de bir gerçektir.

Bu belge nereden geliyordu? Ne anlatıyordu? Sofr aklından bu iki soruyu geçirdi.

Birincisine yanıt verebilmek için kuşkusuz ikincisinin de yanıtını bilmek gerekiyordu. Yani yapılması gereken okumak, ardından da çevirmektir, çünkü belgenin dilinin de yazısı gibi yabancı olduğu önceden söylenebilirdi.

Bu imkansız mıydı? Zartog Sofr böyle düşünmüyordu, fazla gecikmeden hararetli bir şekilde çalışmaya başladı.

Bu çalışma uzun zaman, yıllar boyu sürdü. Sofr hiç vazgeçmedi. Yılmadan, düzenli bir incelemeyle, adım adım aydınlığa doğru ilerleyerek gizemli belge üzerinde çalıştı. Sonunda bir gün, bu çözümlenemez kalıntının anahtarını buldu ve büyük bir tereddütle ve yine büyük bir zorlukla metni

Dört-Deniz-İnsanları'nın diline çevirmeyi başardı.

O gün geldiğinde, Zartog Sofr-Ai-Sr şunları okudu:

Rosario, 24 Mayıs 2 ...

Hikayemin başlangıcını, gerçekte daha yeni bir tarihte ve daha farklı yerlerde yazılmış olmasına karşın bu şekilde tarihlendiriyorum. Ancak, aynı şekilde, benim anlayışıma göre sıra çok büyük önem taşımakta, bundan dolayı günü gününe yazılan "günlük" biçimini kullanacağım.

Benden sonra gelecek olanları -tabi insanlık için hâlâ herhangi bir gelecekten söz edilebilirse- bilgilendirmek amacıyla, burada anlatmaya karar verdiğim ürkünç olayların hikayesi, demek ki 24 Mayıs'ta başlıyor.

Hangi dilde yazacağım? İngilizce mi, yoksa akıcı bir biçimde konuştuğum İspanyolca mı ? Hayır, vatanımın dilinde, Fransızca yazacağım.

24 Mayıs günü bazı arkadaşları Rosario'daki villama çağırmıştım.

Rosario, Pasifik kıyısında, Kaliforniya Körfezi'nin biraz güneyinde, bir Meksika şehridir, daha doğrusu şehriydi. Yaklaşık on yıl önce, kendime ait bir gümüş madenini işletmek amacıyla taşınmıştım buraya. İşlerim şaşırtıcı bir biçimde iyi gitti. Zengin bir adamdım, hem de çok zengin, -bu sözcük bugün beni çok güldürüyor!- ve kısa bir süre sonra anavatanım Fransa'ya geri dönmeyi planlıyordum.

En lükslerinden biri olan villam, bir rampayla denize inen ve yüz metreyi aşan yükseklikteki dik bir falezle birdenbire son bulan geniş bir bahçenin en yüksek noktasında yer alıyordu. Villamın arkasında arazi yükselmeye devam ediyordu. Bu dolambaçlı yollardan geçerek yüksekliği 1500 metreyi aşan dağların doruğuna ulaşmak mümkündü. Yürüyüş yapmak için oldukça elverişli olan bu yoldan, en iyi Fransız markalarından biri olan, otuz beş beygir gücündeki muhteşem arabamla sık sık çıkıyordum.

Rosario'da, yirmi yaşında güzel bir çocuk olan oğlum Jean ve bana kan bağı olarak uzak ama kalben yakın, anne babası öldüğünden yetim ve parasız olan bahtsız Helene'le kalıyordum; o zamandan bu yana beş sene geçmişti. Oğlum yirmi beş yaşındaydı; evlatlık kızım Helene'se yirmi . Kalbimin gizli bir köşesinde onların birbirleriyle evlenmelerini istiyordum.

Evimin işleri, uşağım Germain; usta bir şoför olan Modeste Simonat; bahçıvanım Georges Raleigh ve karısı Anna'nın kızları Edith ve Mary adlı iki kadın tarafından yapılıyordu.

24 Mayıs günü, bahçede elektrik üreten bir bütünün beslediği lambalarının altında, sekizimiz masanın başında oturuyorduk. Ayrıca, bu bölgenin sözü geçen kişisi, onun oğlu ve evlatlık kızıyla, üçü Anglosakson, ikisi de Meksika kökenli beş davetli daha bulunmaktaydı.

Doktor Bathurst Anglosakson, Doktor Moreno da Meksika kökenliydi. Her ikisi de, kelimenin en geniş anlamıyla bilgindiler, ama bu, nadiren aynı fikirde olmalarını engellemiyordu. Öyle de olsa,

onlar iyi insanlardı ve dünyanın en iyi dostlarıydılar.

Diğer Anglosaksonlardan biri, Rosario'nun en önemli balık çiftliklerinden birinin sahibi olan Williamson; diğeryse, şehrin yakınlarında turfandacılık yaparak ciddi boyutlarda servet kazanmış gözüpek Rowling'di.

Sonuncu davetliyse, saygın, kültürlü ve namuslu bir yargıç olan Rosario mahkemesi başkanı Senor Mendoza'ydı.

Yemeğimizi kayda değer bir olay olmadan bitirmiştik. Buraya kadar konuştuklarımızı hatırlamıyorum. Purolarımızı içerken konuştuklarımız içinse aynı şeyi söyleyemeyeceğim.

Bu sözler kendi başına özel bir önem taşıdığından değil, ama birazdan yapılacak olan açıklamalar onlara bir ilginçlik kazandırıyor, işte bundan dolayı hafızamdan hiç çıkmadılar.

Bu konuya nasıl geldiğimizin bir önemi yok, ama bir anda insan tarafından gerçekleştirilen muhteşem ilerlemelerden söz etmeye başlamıştık. Bir ara Doktor Bathurst şunları söyledi:

"Adem (Anglosakson olmasından dolayı doğal olarak Edem diyordu) ve Havva (elbette Iva diyordu) dünyaya yeniden gelselerdi, kesinlikle çok şaşırırlardı."

Bu sözler tartışmaların kaynağı oldu. Ateşli bir Darvinci, doğal ayıklanmanın inançlı savunucusu Moreno, alaycı bir tonla Bathurst'a Yeryüzü Cenneti efsanesine gerçekten inanıp inanmadığını sordu . Bathurst, en azından Tanrı 'ya inandığını ve Adem'le Havva Kutsal Kitap'ta yer aldığından bundan konuşmak istemediğini belirtti. Moreno, en az karşısındaki kadar Tanrı'ya inandığını, ancak ilk erkekle ilk kadının büyük bir olasılıkla mitlerden ve simgelerden başka bir şey olmadığını ve buna göre, İncil'in, tüm diğer canlıların türediği ilk hücreye yaratıcı gücün yaşadığı yaşam nefesini bu şekilde anlattığını düşünmenin Tanrıtanımazlıkla hiçbir ilgisi olmadığını açıkladı. Bathurst bu açıklamanın yanıltıcı olduğunu belirtti ve bu konuda, maymuna benzeyen ilkel adamlardan geldiğini düşünmektense, Tanrısallığın doğrudan bir eseri olduğuna inanmayı tercih edeceğini söyledi.

Tartışma iyice ısındığı sırada birden kesildi ve iki muhalif tesadüfen ortak bir düzlemde buluştular. Zaten olaylar genelde böyle sonlanmaktaydı.

Bu kez iki muhalif, ilk konularına geri dönerek, insanlığın, kökeni ne olursa olsun, ulaştığı yüksek kültür konusunda fikir birliğine vardılar ve gururla fetihlerini sıraladılar. Bathurst, fiziğe karışarak yok olma eğilimine gelecek kadar ileri bir düzeyde olan kimyayı övüyordu, var olan enerjiyi inceleme amacındaki bu iki bilim artık birdi. Moreno da, yaşam olgusunun yapısının özüne ulaşılmasını ve büyük keşifleriyle gelecekte canlı organizmaların ölümsüz kılınmasını ummamızı sağlayan, tıbbi ve cerrahiyi göklere çıkarıyordu. Daha sonra, her ikisi de astronominin ulaşmış olduğu yüksek düzey konusunda birbirlerini kutladılar. Şimdi, güneş sisteminin yedi gezegeniyle yıldızları bekleyerek konuşmuyor muyduk?

Coşkularından yorulan bu iki insanlık savunucusu biraz dinlendiler. Diğer davetliler de onların dinlenmesinden yararlanarak söz aldılar, böylelikle insanlık koşullarını derinden etkileyen

uygulamalı icatların engin alanına girdik. Ağır ve büyük ticari malların taşınmasında kullanılan demiryollarından ve buharlı gemilerden, zamanı olan yolcuların kullandığı ekonomik balonlardan, acelesi olan insanlar tarafından tercih edilen, tüm kıtaları ve denizleri kaplayan hava boruları ve elektro-iyonik borulardan söz ettik. Kimi sanayi dallarından, bir tanesi yüz kişinin işini yapan, her biri birbirinden dahice yapılmış sayısız makinelerden konuştuk. Matbaadan, renkli, ışıklı, hatta sesli fotoğraflardan, ısıdan, havanın tüm salınımlarından konuştuk. Özellikle elektrikten, bu son derece esnek, uysal, özellikleri çok iyi bilinen ve gerek herhangi bir mekanizmayı çalıştırmaya, gerek deniz, denizaltı ya da hava gemisini yönlendirmeye yarayan, gerekse aradaki uzaklık ne kadar büyük olursa olsun karşılıklı yazışmayı, birbiriyle konuşmayı ve de birbirini görmeyi sağlayan elektrikten söz ettik.

Kısacası, itiraf ediyorum, benim de içinde yer aldığım bir övgü konuşması oldu bu. İnsanlığın, bizden önceki dönemlerde bilinmeyen ve doğa üzerindeki kesin zaferine inanmamıza izin verecek bir entelektüel düzeye ulaştığı konusunda fikir birliğine vardık.

"Bununla birlikte" dedi yumuşak ve ince sesiyle, bu varılan, sonucu izleyen sessizlikten yararlanarak Başkan Mendoza, "bugün hiçbir iz bırakmadan yok olmuş olan toplumların, bir zamanlar bizimkiyle aynı ya da benzer bir uygarlığa ulaştıklarını söylemeye cüret edeceğim yok."

"Hangileri?" diye hep bir ağızdan sordu masadakiler.

"Eh yani!.. örneğin Babilliler."

Bu yanıt bir anda kahkahaların patlamasına neden oldu. Babillileri modern insanlarla karşılaştırmaya cüret etmek!

"Mısırlılar," diyerek sözlerini sürdürdü Don Mendoza hiç istifini bozmadan.

Etrafındaki kahkahaların düzeyi daha da arttı.

"Atlantisliler de var tabii, haklarında hiçbir şey bilmediğimiz için efsaneye dönüşmüşlerdir," diye sürdürdü Başkan. Atlantislilerin öncesinde başka birçok insan topluluğunun da bizim bilgimiz dışında, doğmuş, yaşamış ardından da yok olup gitmiş olabileceklerini düşünmeden.

Anlamsız sözlerinde ısrar eden Don Mendoza'yı kırmamak için onu ciddiye alıyormuş gibi davranmak konusunda fikir birliğine vardık.

"Yapmayın sevgili Başkan," dedi Moreno, bir çocuğa aklın yolunu anlatmak isteyen bir ses tonuyla, "bu eski toplulukların bizimle karşılaştırılabilceğini söylemek istemiyorsunuz sanırım değil mi? Ahlaki anlamda bizimle aynı kültür seviyesine eriştiklerini söyleyebilirim, ancak maddesel açıdan?..."

"Neden olmasın?" diye sordu Mendoza.

"Çünkü," diye açıklamaya başladı Bathurst, "icatlarımızın özelliği, bunların anında tüm dünyaya yayılmış olmalarıdır. Bir tek toplum ya da birçok toplum yok olsa bile gerçekleştirilen gelişmeler kalırdı. İnsan çabasının yok olması için tüm insanlığın aynı anda yok olması gerekirdi . Bu sizce

kabul edilebilir bir varsayım mıdır?"

Biz konuşmayı sürdürürken, nedenler ve sonuçlar, evrenin sonsuzluğunda karşılıklı olarak birbirini doğurmaya devam ediyordu ve vardıkları toplu sonucun Mendoza'nın sepsisizmini fazlasıyla doğrulaması için Doktor Bathurst'un sorusunun ardından bir dakikanın geçmesi yetmişti. Ancak bunun bilincinde değildik ve kimimiz bir koltuğun arkasına yığılmış, kimimiz de masaya dirseklerini dayamış, Bathurst'un sözleri altında ezildiğini düşündüğümüz Mendoza'ya merhametli bakışlarımızı yönelterek rahatça sohbet ediyorduk.

"Öncelikle," diye hiç istifini bozmadan yanıt verdi Başkan, "eski zamanlarda yeryüzünde bugünküne oranla çok daha az insanın yaşadığı, hatta bir tek toplumun evrensel bilgiye sahip olduğu gayet inandırıcı. Ayrıca, bütün yerkürenin aynı anda altüst olduğunu varsaymak bana hiç de tuhaf gelmiyor."

"Hadi canım!" diye haykırdık hep bir ağızdan.

İşte tam o anda kıyamet koptu.

Hep birlikte daha şu "hadi canım!" lafını söylemekteydik ki, o anda korkunç bir patırtı koptu. Yer titreyerek ayağımızın altından kaydı ve villa temelleri üzerinde sarsıldı.

Sözle anlatılamayacak bir dehşetin pençesince, birbirimize çarpıp sallanarak hemen dışarıya çıktık .

Eşiğe daha yeni varmıştık ki, ev bir anda yıkıldı ve arkadan gelen Başkan Mendoza ve uşağı Germain yıkıntıların altında kaldı. Doğal bir şaşkınlığın ardından, onları kurtarmaya giderken, bahçenin aşağısında oturan bahçıvanım Raleigh ve arkasından da karısının koşarak geldiklerini fark ettik.

"Deniz!... deniz!..." diye bağıırıyordu avazı çıktığı kadar.

Okyanusa doğru döndüm ve şaşkınlıktan donakaldım. Ne gördüğümün tam olarak bilincinde değildim, ancak her zamanki manzaranın değiştiği apaçık ortadaydı. Oysa, doğanın görünümünün, aslında hiç değişmeyeceğini düşündüğümüz bu doğanın, bir iki saniye içinde böylesine tuhaf bir şekilde değiştiğini görmek, dehşete düşmek için yeterli değil miydi?

Yine de, soğukkanlılığımı kazanmakta gecikmedim. İnsanın gerçek üstünlüğü doğaya egemen olmak, onu yenmek değildir; düşünür için bu, onu anlamak, beynindeki küçük evrenin içine sonsuz büyüklükteki evreni yerleştirmek demektir; eylem adamı içinse, maddenin isyanı karşısında serin kanlı bir ruhu korumak, ona "Beni yok etmek evet! Beni heyecanlandırmak asla!" diyebilmektir.

Yeniden sakinleşir sakinleşmez, her zaman bakmaya alıştığım görüntüyle şu anda gözlerimin önündeki görüntü arasındaki farkı anladım. Yalnızca falez yok olmuştu ve bahçem deniz seviyesine inmişti; bahçıvanımın evini yıkmış olan dalgalar en alçaktaki tarhlarıma şiddetli bir şekilde çarpıyordu.

Su seviyesinin yükselmesi pek mümkün olmadığı için, doğal olarak toprak seviyesinin inmesi gerekmişti. Falez önceden bu seviyede olduğuna göre, yüz metreden fazla düşüş olmuştu, ancak, okyanusun nispeten sakin halinden de anlaşılacağı gibi, bu belli bir yumuşaklıkta gerçekleşmiş olmalıydı, çünkü bunu daha yeni fark etmiştik.

Kısa bir inceleme varsayımımın doğruluğunu kanıtlayarak, toprağın inişinin henüz bitmediğini gösterdi. Deniz, gerçekten de, saatte yedi ya da sekiz kilometreye karşılık gelen, saniyede iki metrelik bir hızla yaklaşıyordu. Bizi ilk dalgalardan ayıran mesafeye bakılırsa, toprak bu hızla inmeye devam ettiği takdirde, üç dakikadan az bir süre sonra sular altında kalacaktık.

Hemen karar verdim.

"Arabaya!" diye bağırdım.

Ne demek istediğim anlaşıldı. Hepimiz garaja doğru hızla ilerledik ve arabayı dışarı çıkarttık. Göz açıp kapayıncaya kadar arabaya doluştuk. Şoförüm Simonat motoru çalıştırdı, direksiyona atladı, makineyi motora bağlayıp dördüncü viteste yola fırladı, bu sırada demir kapıyı açan Raleigh geçerken arabaya tırmandı ve arka makaslara tutundu.

Tam zamanydı. Araba yola çıktığında, akın halinde gelen bir dalga lastikleri ıslattı. Denizin bizi izlemesine ancak sonradan gülebildik. Yoğun akıntıya karşın kaliteli makinem bizi onun ulaşamayacağı yerlere götürecekti, uçuşuma doğru kayma aralıksız devam etmediği sürece... Sonuç olarak önümüz açıktı: En az iki saat çıktıktan sonra, yaklaşık 1500 metrede uygun bir yüksekliğe ulaşacaktık.

Bununla birlikte, zafer çığlıkları atmak için daha erken olduğunu anlamakta gecikmedim. Araba bizi bir sıçrayışta köpüklerin belli belirsiz sınırının yirmi metre kadar ötesine götürdükten sonra Simonat'nın son gaz gitmesi fayda etmedi ve bu mesafe aşılamadı. Kuşkusuz, taşıdığı on iki kişinin ağırlığı arabanın hızını yavaşlatıyordu. Her koşulda, hızımız, aramızdaki sabit mesafeyi koruduğumuz su akınının hızına eşitti.

Bu korkunç durumun bir süre sonra bilincine vardık ve arabayı kullanan Simonat dışında hepimiz geride bıraktığımız yola doğru döndük. Sudan başka hiçbir şey görmüyorduk. Biz ilerledikçe, deniz de arkamızdan yolu sular altında bırakıyordu. Deniz sakinleşmişti. Bir iki dalga hafifçe yeni bir kumsalı kaplasa da pek şiddetli değildi. Kendi halinde, sabit bir hareketle sürekli yükselen, yükseldikçe yükselen bir göldü sanki ve bu sakin suyun ilerlemesinden başka hiçbir şey trajik değildi. Ondan boşuna kaçıyorduk, su bizimle birlikte amansızca yükseliyordu.

Gözlerini yoldan ayırmayan Simonat bir dönemeçte şöyle dedi:

"Rampayı yarıladık. Bir saatlik bir çıkışımız kaldı."

Titredik. Ne yani! Bir saat içinde zirveye ulaşacaktık ve yeniden inmek zorunda kalacaktık, kovalanacaktık, yakalanacaktık, ne kadar hızlı olursak olalım peşimiz sıra çığ gibi gelen sular bize yetişecekti!...

Zaman, durumumuzda hiçbir değişiklik olmaksızın geçiyordu. Araba şiddetle sarsılıp yön değiştirirken, neredeyse bayıra çarpıp parçalanacağı sırada, kıyının en yüksek noktasını fark edebiliyorduk. Aynı anda, arkamızdan kocaman bir dalga geliyordu, bütün yolu kapladı, ardından da alçalarak arabayı köpükler içinde bıraktı. Suların altında mı kalacaktık?...

Hayır, sular köpürerek geri çekildi, bu sırada, bir anda motor soluğunu artırdı ve hızlandık .

Nasıl böyle hızlanabilmiştik? Anna Raleigh'in çığlığı her şeyi açıkladı. Zavallı kadının da fark ettiği gibi, kocası artık arkada tutunmuyordu. Kuşkusuz dalgalar zavallıyı alıp götürmüştü, bu yüzden de yükünü hafifleten araba yokuşu daha neşeli bir şekilde çıkıyordu.

Araba birdenbire olduğu yerde durdu.

"Ne oldu?" diye sordum Simonat'ya. "Arıza mı yaptı?"

Bu korkunç durumda bile profesyonelliği konusunda gururlanmakta haklıydı. Simonat kendisi gibi bir şoför için arıza diye bir şeyin olmadığını anlatmak istercesine, küçümser bir tavırla omuzlarını silkti ve sessizce eliyle yolu gösterdi. Böylece durmamızın nedeni açıklanmış oldu.

Yol, yaklaşık on metre ötemizde kesilmişti. Kesilmişti doğru sözcüktü: Bıçakla ikiye ayrılmıştı sanki. Birden sona eren bir doruk çizgisinden sonrası boşluktı, dibinde hiçbir şey görülmeyen karanlık bir uçurumdu.

Son dakikamızın geldiği kesinleşmişti, çılgına dönmüş bir şekilde geri döndük. Bu yüksekliğe kadar peşimizden gelmiş olan okyanus, bizi mutlaka bir iki saniye içerisinde yakalayacaktı...

İçler acısı bir halde titreyen zavallı Anna ve kızlar hariç, hepimiz sevinç çığlıkları attık. Hayır, su artık ilerlemiyordu, ya da tam olarak toprak artık kaymıyordu. Kuşkusuz, hissettiğimiz son sarsıntı, olayın son hareketiydi. Okyanus durmuştu ve su seviyesi aşağıda, hızlı bir koşudan sonra nefes nefese kalmış bir hayvan gibi hala titreyen arabanın etrafında toplandığımız noktanın yaklaşık yüz metre altındaydı.

Kendimizi bu kötü durumdan kurtarabilecek miydik? Bunu ancak gündüz öğrenebilecektik. O ana kadar beklemek gerekiyordu. Birbiri ardına yere uzandık ve Tanrı beni affetsin, sanırım uyudum da!

Gece

Müthiş bir gürültü yüzünden sıçrayarak uyandım. Saat kaç? Bilmiyorum. Zaten hala gecenin karanlığında kaybolmuş durumdayız.

Gürültü, yolun çöktüğü karanlık uçurumdan geliyordu. Neler oluyor?... Su kütlelerinin hızla oraya düştüğüne yemin edebilirim... evet, işte olan buydu, çünkü köpükler bize kadar geliyordu ve her tarafımıza su serpildi.

Ardından, ortalık yavaş yavaş yine sakinleşti... her şey sessizliğe büründü... gökyüzü sarardı... gün doğmuştu.

25 Mayıs

Gerçek durumumuzun bu kadar geç ortaya çıkması ne işkenceydi! Öncelikle yalnızca yakın çevremizi ayırt edebildik, ama çember büyüdü, durmadan büyüdü, sanki durmadan yıkılan umudumuz, birbiri ardına sayısız perdeyi kaldırıyormuş gibi; sonunda ortalık, son umudumuzu da yok ederek aydınlandı.

Durumumuz çok basit bir şekilde bir iki kelimeyle açıklanabilirdi. Biz bir adadayız. Deniz her tarafımızı sarıyor. Daha dün, şu anda üzerinde bulunduğumuz noktaya egemen durumda birçok tepe görmüştük. Bu tepeler yok oldu, oysa sonsuza kadar bilinmeyecek olan nedenlerden dolayı bizimki, en zavallısı, sakin düşüşünü durdurdu. Bu tepelerin yerinde sınırsız bir su örtüsü var. Her taraf deniz. Ufkun çizdiği sonsuz büyüklükteki çemberin içerisinde tek noktayız.

Olağanüstü bir şansın sığınmamızı sağladığı adacığın bu enginlikte fark edebilmek için şöyle bir bakmak yeterli olacaktır. Gerçekten de küçücük: En fazla bin metre uzunluğunda ve beş yüz metre eninde. Kuzeye, batıya ve güneye doğru, dalgalardan yaklaşık yüz metre yükseklikteki tepesine hafif bir yokuşla ulaşıyor. Doğudaysa tam tersine, adacık, okyanusa dik bir falezle bitiyor.

Bakışlarımız daha çok bu tarafa yoğunlaşmıştı. Bu yönde sıra sıra dağları görmemiz gerekiyordu ve ötesinde de tamamıyla Meksika görünmeliydi. Böyle kısa bir ilkbahar gecesinde ne mekan değişikliği! Dağlar yok oldu, Meksika sular altında kaldı! Bunların yerinde sonsuz bir çöl var, denizden, ıssız bir çöl!

Korku dolu gözlerle birbirimize baktık. Yiyeceksiz, susuz, bu daracık ve çıplak kayanın üzerinde çakılı kalmıştık. Bu durumda umutsuzluğa kapılmamak mümkün değildi. Dehşetle yere uzandık ve ölümü beklerneye başladık.

Virginia bordasında, 4 Haziran

Sonraki günlerde ne olmuştu? Hafızamda hiçbir iz kalmamıştı. Yalnızca bizi alan geminin bordasını hatırladığıma göre, sanırım bilincimi kaybetmişim. Sonradan, tam on gün boyunca adacığın üzerinde kaldığımızı ve aramızdan iki kişinin, Williamson ve Rowling'in açlık ve susuzluktan öldüğünü öğrendim. Büyük felaketin olduğu gün villamda bulunan on beş kişiden geriye dokuz kişi kalmıştı: Oğlum Jean, evlatlık kızım Helene, makinesinin gitmesinden dolayı çok üzülen şoförüm Simonat, Anna Raleigh ve iki kızı, Doktor Bathurst ve Doktor Moreno ve son olarak da ben, doğacaklarını düşünerek gelecekteki nesillerin bu satırlarla aydınlanmaları amacıyla yazmakta sabırsızlanan ben.

Virginia karma bir gemi, hem buharlı hem de yelkenli, yaklaşık iki bin ton ağırlığında ve ticari mal

taşımacılığı için kullanılmakta. Ağır ilerleyen oldukça eski bir gemi. Kaptan Moris'in emri altında yirmi adam var. Kaptan ve mürettebat İngiliz.

Virginia, bir aydan biraz fazla bir süre önce Melbourne'den yüksüz olarak Rosario'ya doğru yola çıkmış. Yolculuk boyunca önemli hiçbir aksilikle karşılaşılmamış, yalnız, 24 Mayıs'ı 25 Mayıs'a bağlayan gece, inanılmaz yükseklikte ama orantılı uzunluktaki dalgalar kendilerini savunmasız bırakmış. Bu dalgalar ne kadar tuhaf olursa olsun, kaptan bunlara bakarak, aynı anda ne büyük bir felaketin olduğunu öngöremezdi. Bu yüzden, Rosario'yu ve Meksika kıyısını görmeyi beklediği yerde yalnızca denizi görünce de çok şaşırmıştı. Bu kıyıda yalnızca bir adacık vardı. Virginia'dan bir kano, üzerinde on bir hareketsiz beden bulunan bu adacığa yanaştı. Bunlardan ikisi artık ölmüştü. Geri kalan dokuz tanesi gemiye alındı. Kurtuluşumuz işte böyle gerçekleşti.

Karada. Ocak ya da şubat.

İlk satırlarla bunu izleyen satırlar arasında sekiz aylık bir boşluk bulunmaktadır. Tam bir tarih vermek mümkün olmadığından ve benim de artık tam bir zaman kavramım kalmadığından bu satırları ocak ya da şubat olarak tarihlendiriyorum.

Bu sekiz ay, acımasızca artan düzeyde en büyük acıları yaşadığımız günlerin en kötü dönemini oluşturmaktadır.

Bizi aldıktan sonra Virginia hızla doğuya doğru ilerledi. Yeniden bana gelinecek olursa, üzerinde ölümden döndüğümüz adacık uzun bir süredir ufukta hâlâ görünüyordu. Kaptanın bulutsuz bir gökyüzünde belirlediği bir noktaya göre, Meksiko'nun bulunması gereken yere doğru yol alıyorduk. Ancak Meksiko'dan hiçbir iz yoktu, kendimden geçtiğimde ortada gördüğüm dağlardan hiçbir iz yoktu, gözüün görebileceği en uzak noktaya kadar herhangi bir kara parçasından hiçbir iz yoktu. Her tarafta ucsuz bucaksız deniz vardı.

Bu durumda gerçekten de çıldırıncı bir şey vardı. Aklımızın uçup gittiğini hissettik. Ne yani! Tüm Meksika sulara mı gömülmüştü?... Kendimize bu büyük felaketin yıkımlarının nereye kadar uzandığını sorarak, birbirimize korkulu gözlerle baktık...

Kaptan içinin rahat etmesini istiyordu. Yönünü değiştirerek dümeni kuzeye çevirdi. Meksika yok olmuşa bile tüm Amerika kıtası için aynı durum söz konusu olamazdı.

Oysa durum böyleydi. On iki gün boyunca hiçbir kara parçasına rastlamadan kuzeye doğru ilerledik ama boşunaydı. Yönümüzü tekrar değiştirip bir ay boyunca güneye doğru gittikten sonra da denizden başka bir şeye rastlamadık. Bize ne kadar anlamsız görünse de gerçeği kabul etmek gerekiyordu. Evet, Amerika kıtasının tamamı dalgaların altında yok olmuştu!

Bu yıkımın işkencesini ikinci kez çekmek için mi kurtarılmıştık? Gerçekten de kaygılanmakta haklıydık. Bir gün bitecek olan yiyecek bir yana, acil bir tehlike bizi tehdit ediyordu. Kan kaybeden bir hayvanın kalbinin durması gibi, kömür bitip de makineler durunca ne olacaktı? İşte bu yüzden, yaklaşık olarak Buenos Aires'in eski yerinde bulunduğumuz 14 Temmuz günü, Kaptan

Moris ateşi bırakıp yelkenlere geçti ve Virginia'da bulunan herkesi, mürettebat ve yolcuları bir araya toplayıp durumu kısaca özetledikten sonra, iyice düşünmemizi ve hemen bir sonraki gün uygulanabilir çözümler önermemizi istedi.

Benimle birlikte gemiye gelen talihsizlerin arasından, az çok zekice bir çözüm bulan olup olmadığını bilmiyorum. Her ne olursa olsun, kendi adıma itiraf ediyorum, bir fırtına geceni içinde yükselip soruyu böldüğü sırada, alınacak en iyi kararn hangisi olduğundan kesinlikle kuşkuluydum ve sallanıyordum. Azgın bir denizde boğulmamak için şiddetli rüzgarla birlikte batıya doğru kaçmamız gerekiyordu.

Kasırğa, bir an bile durmadan, hatta hiç yavaşlamadan otuz beş gün sürdü. 19 Ağustos günü güzel hava, aynen gittiği gibi ansızın geri geldiğinde, fırtınanın hiç bitmeyeceğini düşünerek umutsuzluğa kapılmaya başlamıştık. Kaptan, geminin haritadaki yerini bulmak için bulutsuz havadan yararlandı. Hesaplarına göre, 40° kuzey enleminde ve 114° doğu boylamında bulunuyorduk. Bu, Pekin'in koordinatlarıydı!

Bu demek oluyordu ki, hiç farkında olmadan Polinezya üzerinden, belki de Avustralya'dan geçmiştik ve şimdi dolandığımız yer de, eskiden dört yüz milyon insanın yaşadığı bir imparatorluğun başkentiydi!

Yani, Asya da Amerika'yla aynı kaderi mi paylaşmıştı?

Bir süre sonra bu konuda kesin kaniya vardık. Virginia, güney batıya doğru ilerlerken önce Tibet'in, ardından da Himalaya'nın bulunduğu tepelere ulaştı. Burada yerkürenin en yüksek zirveleri bulunuyor olmalıydı. Oysa tüm yönlerde okyanus yüzeyinden başka hiçbir şey yoktu. Sanki yeryüzünde hayatımızı kurtarmış olan adacıktan başka toprak kalmamıştı ve bu büyük felaketten kurtulan tek canlılar bizlerdik, denizin kıpırdayan kefenine gömülmüş olan dünyanın son sakinleri!

Eğer durum böyle idiyse, biz de sıramız geldiğinde batacaktık. Ciddi bir kısıtlamaya gidilmiş olmasına karşın gemideki yiyecekler gittikçe azalıyordu ve bu durumda yeni yiyecekler bulmak konusundaki tüm ümitlerimizi kaybetmeliydik.

Bu ürkünç deniz yolculuğunun hikayesini kısa tutuyorum. Aynntılarıyla anlatabilmem için her şeyi gün be gün yeniden yaşamam gerekecekti ve bu beni delirtebilirdi. Bundan önceki ve bunu izleyen olaylar ne kadar tuhaf ve korkunç olursa olsun, gelecek bana ne kadar acı verici gelirse gelsin, ki bu geleceği göremeyeceğim, yine de en büyük korku bu berbat yolculuk sırasında yaşadığımızdır. Ah! sonsuz bir denizde hiç bitmeyen bir yolculuk! Her gün bir karaya çıkmayı beklemek ve yolculuk sözcüğünün her geçen gün bizden uzaklaştığını görmek! İnsanların kıvrımlı kıyıları çizdiği haritaların üzerine eğilmiş bir şekilde yaşamak ve sonsuza kadar var olacakmış gibi görünen bu yerlerin artık hiçbirinin olmadığını saptamak! Yeryüzünde sayısız canlının yaşadığını, milyonlarca insanın ve binlerce hayvanın var olduğunu ya da atmosferde izlerini bıraktığını ve bunların hepsinin bir anda öldüğünü ve bu yaşamların hepsinin, bir esintinin küçük bir ateşi söndürmesi gibi bir anda söndüğünü düşünmek! Her yerde türdeşlerini aramak, boşuna aramak! Yavaş yavaş etrafında kendinden başka hiçbir canlının olmadığı sonucuna varmak ve acımasız bir dünyanın ortasında yapayalnız olduğunun bilincine varmak!...

Duyduğumuz kaygıyı anlatabilmek için uygun sözcükleri bulabildim mi? Bilmiyorum. Daha önce hiç görülmemiş böylesi bir durum için hiçbir dilde uygun sözcük bulunmuyor olmalı.

Önceden Hindistan yarımadası olan denize ulaştıktan sonra, on gün boyunca kuzeye çıktık, ardından batıya yöneldik. Durumumuzda hiçbir değişiklik olmaksızın deniz altı dağına dönüşmüş olan Ural sıradağlarını geçtik ve eskiden Avrupa olan yerin üzerinden aştık. Ardından, ekvatorun 20° ötesine kadar güneye indik; ondan sonra yararsız araştırmalarımızdan yorulmuş bir şekilde yeniden kuzeye yöneldik ve geçmişteki Pireneleri, Afrika ve İspanya'yı kaplayan suları geçtik. Gerçekte bu korkunç durumumuza alışmaya başlamıştık. İlerledikçe geçtiğimiz yerleri haritada işaretliyorduk ve şöyle diyorduk: "Burası Moskova'ydı... Varşova'ydı... Berlin'di... Viyana'ydı... Roma'ydı... Tunus'tu... Tombuktu'ydu... Saint-Louis'di... Oran'dı... Madrid'di...", ama, gittikçe artan bir benzerlikle ve bize yardımcı olan bir alışkanlık kazanarak, gerçekte çok trajik olan bu sözcükleri hiçbir heyecan duymadan söylemeye başlamıştık.

Oysa ben, ne olursa olsun acı çekme kapasitemi tüketmemiştim. Bunu, Kaptan Moris "burası Paris'ti" dediği gün, yaklaşık olarak 11 Aralık günü fark ettim. Bu sözcüklerle ruhumun parçalandığını sandım. Bütün evren sular altında kalmış olabilirdi! Ama Fransa -benim Fransa'm!- ve onu simgeleyen Paris!...

Yanımda hıçkırık sesi duyar gibi oldum. Döndüm. Ağlayan Simonat 'ydı.

Dört gün daha kuzeye doğru yol aldık, ardından Edinburg'un bulunduğu noktaya geldiğimizde, İrlanda'yı aramak üzere yeniden güney batıya indik, sonra doğuya yöneldik. Gerçekte rastgele gidiyorduk, çünkü belli bir yöne ya da başka bir yöne gitmenin hiçbir mantığı yoktu.

Sıvı mezarlığı gemideki bütün mürettebatın selamladığı Londra üzerinden geçtik. Beş gün sonra, Kaptan Moris yön değiştirip güney batıya dönülmesini emrettiğinde, Danzig'in bulunduğu noktaya gelmiştik. Dümenci isteksizce emri yerine getirdi. Bunun ne yararı olacaktı ki? Ne tarafa gidilirse gidilsin aynı şey değil miydi?

Son bisküvi parçamızı yediğimizde rüzgar yönünde ilerleyişimizin dokuzuncu günüydü.

Birbirimize ürkmüş gözlerle baktığımızdan, Kaptan Moris birden ateşin yeniden yakılmasını emretti. Hangi düşünce doğrultusunda hareket ediyordu? Hala kendime soruyorum. Ne olursa olsun emir yerine getirildi ve geminin hızı arttı.

İki gün sonra, korkunç bir açlık çekmeye başlamıştık bile. Bir sonraki gün, hemen herkes inatla ayağa kalkmayı reddediyordu . Geminin ilerlemesi için gereken enerjiyi sağlamak amacıyla yalnızca kaptan, Simonat, mürettebattan bir iki kişi ve ben uğraştık.

Ertesi gün, açlığın beşinci gününde, gönüllü dümenci ve makinistlerin sayısı daha da azaldı. Yirmi dört saat içerisinde kimsenin ayakta duracak gücü kalmayacaktı.

O sırada, yedi aydır gemi yolculuğu yapmaktaydık. Yedi aydan beri denizin her tarafını dolaşmıştık. Sanırım günlerden 8 Haziran'dı . Sanırım diyorum, çünkü daha kesin bir şey söylemeyi koşullar imkansızlaştırıyor, takvim o günden beri kesinliğinden çok şey kaybetti.

Oysa, dümeni tuttuğum ve gittikçe azalan dikkatimi geminin eksenini gösteren çizgiyi korumak için verdiğim sırada, batıda bir şey gördüğümü sandım. Bir yanılğının kurbanı olduğumu düşünerek gözlerimi fal taşı gibi açtım...

Hayır, yanılmamıştım.

Gerçek bir çığlık attım, ardından da dümene tırmanarak bağırdım:

"Önde, sancakta kara!"

Bu sözcükler sihirli bir etki yarattı! Ölmek üzere olan insanlar bir anda canlandılar ve solgun yüzleri sancığın önünde belirdi.

"Bu gerçekten de kara," dedi Kaptan Moris ufukta görünen bulutu inceledikten sonra.

Yarım saat sonra hiçbir kuşku kalmamıştı. Eski kıtalarda boşuna aradıktan sonra Atlas Okyanusu'nun ortasında bulmuş olduğumuz şey karaydı!

Öğleden sonra üçe doğru bize yolu gösteren kıyı belirginleşti ve umutsuzluğumuz yeniden canlandı. Gerçekte bu kıyı diğerlerine hiç benzemiyordu ve hiçbirimiz bu kadar tam, bu kadar mutlak bir yabanılık görmemişti.

Felaketten önce yaşadığımız topraklarda yeşil oldukça yaygın bir renkti. İçimizden kimse, bu kadar yoksul, bu kadar çorak bir kıyı görmemişti , öyle ki tek bir çalıya, katır tırnağına, ya da en azından liken ya da yosun izine rastlanmıyordu. Burada hiçbir şey yoktu. Yalnızca, dibinde hiçbir bitkinin, hiçbir filizin olmadığı, sadece yığınla kayanın bulunduğu siyahımsı yüksek bir falez görülüyordu. Bu olabilecek en mükemmel yoksunluktu.

İki gün boyunca en küçük bir yarık bulamadan bu sarı falez katettik. Yalnızca, ikinci günün akşamına doğru açık rüzgarlara karşı oldukça korunaklı, geniş bir koy bulduk ve bu koyun dibine doğru, demir attık.

Kanolarla karaya varır varmaz ilk işimiz kumsalda yiyecek toplamak oldu. Burası yüzlerce kaplumbağa ve milyonlarca kabuklu hayvanla kaplıydı. Sığ kayalıkların arasında inanılmayacak kadar çok yengeç, istakoz, langust, ayrıca sayılamayacak kadar çok balık görünüyordu. Bu bolluk içindeki deniz, başka yiyecek kaynağı olmadan da çok uzun bir zaman hayatta kalmamız için yeterliydi elbette.

Gücümüzü topladığımızda, bir falez kırığının yardımıyla bölgenin geniş bir alanını keşfettiğimiz platoya ulaştık. Kıyının görünümünü bizi yanıltmamıştı. Her tarafta, her yönde, yalnızca üzeri genelde kuru algler ve deniz yosunlarıyla kaplı çorak kayalıklar vardı, ne yerde ne de gökte bir tek bitki filizi, tek bir canlı görünüyordu. Yer yer küçük göller, daha çok gölcükler güneş ışınlarıyla parlıyordu. Susuzluğumuzu gidermeye kalkıştığımızda suyun tuzlu olduğunu fark ettik.

Aslında pek şaşırmamıştık. Durum, ilk başta düşündüğümüz gibi, bu bilinmeyen karanın yeni oluştuğu ve denizin derinliklerinden bir blok halinde çıktığı düşüncesini doğruluyordu. Bu da çoraklığını ve ıssızlığını açıklıyordu. Yine, bu tekdüze bir biçimde yayılan kalın çamurdan

tabakanın, buharlaşmanın ardından çatlamaya başlayacağı ve toza dönüşeceği fikrini de açıklıyordu.

Ertesi gün öğlen, konumumuz 17° 20' kuzey enlemini ve 23° 55' batı boylamını gösteriyordu. Bu verileri haritaya taşıyarak, bulunduğumuz yerin tam denizin ortasında, yaklaşık olarak Yeşil Burun'un yüksekliğinde olduğunu gördük. Oysa, batıda kara, doğuda deniz göz alabildiğine uzanmaktaydı.

Ne kadar asık yüzlü ve konuk sevmez olursa olsun, üzerine ayak bastığımız bu kıtayla yetinmeyi bilmeliydik. İşte bu yüzden Virginia hiç beklemeden boşaltıldı. Her şeyi, seçmeksizin ve elemeksizin yanımıza alarak, platoya çıktık. Önce gemiyi sağlam bir şekilde, dört tane çift demiri on beş kulaç derinliğe atarak bağlamıştık. Bu sakın koyda hiçbir tehlike yoktu ve hiçbir sakınca görmeden gemiyi kendi halinde bırakabilirdik.

Gemiyi boşaltma işi biter bitmez yeni hayatımız başladı. Öncelikle, şunu kabul etmek...

Buraya kadar çevirdikten sonra Zartog Sofr ara vermek zorunda kaldı. Burada el yazmasındaki ilk kopukluk vardı, ilgili sayfaların çokluğuna bakılırsa muhtemelen çok önemli bir bölümdü, bunu yine dikkate değer başka boşluklar da izliyordu. Kutunun korumasına rağmen kuşkusuz kağıtlar nemden fazlasıyla etkilenmişlerdi; kısacası, yalnızca uzun ya da kısa, birtakım bölümler kalmıştı ve konu sonsuza kadar parçalanmıştı. Hikaye şöyle devam ediyordu:

...ortama alışmaya başlıyoruz.

Bu kıyıya geleli ne kadar olmuştu? Bu konuda artık hiçbir şey bilmiyorum. Geçen günlerin takvimini tutan Doktor Moreno'ya sordum. Bana "altı ay" dedi ve yanılmış olmaktan korkarak "yaklaşık olarak" diye ekledi.

Şimdiden bu noktadayız! Ne kadar zaman geçtiğini hesaplarken emin olamamamız için altı ayın geçmesi yetti! Umut verici!

Zaten bilmememizde şaşılacak bir şey yok. Tüm dikkatimizi, tüm etkinliğimizi hayatta kalmak için kullanıyoruz. Beslenmek tüm günü kapsayan bir sorun. Ne yiyoruz? Bulduğumuzda balık, ki bu da her geçen gün daha da zorlaşıyor, çünkü hiç bitmeyen kovalamamız onları korkutuyor. Kaplumbağa yumurtası ve yenilebilir kimi algleri de yiyorduk. Akşamları doymuş ama bitkin düşmüş oluyoruz ve yalnızca uyumayı düşünüyoruz.

Virginia'nın yelkenleri sayesinde tenteler yaptık. Ancak kısa bir zaman içerisinde daha ciddi bir sığınak yapmak gerekeceğini düşünüyorum.

Kimi zaman kuş avlıyoruz. Atmosfer ilk başta düşündüğümüz kadar ıssız değilmiş. Bilinen on kadar tür bu yeni kıtada da bulunuyor. Bunlar yalnızca uzun yolculuk yapan kuşlar: kırlangıçlar,

albatroslar ve bir iki tür daha. Hiçbir bitkinin yetişmediği bu topraklarda sanırım onlar da yiyecek bulamıyorlardı, çünkü bizim sefil yemeğimizden alabilmek için hiç durmadan kamp yaptığımız yerin etrafında dönüyorlardı. Kimi zaman açlıktan ölenleri topluyorduk, böylelikle barut ve tüfeğimiz bize kalıyordu.

Neyse ki bu durumun düzelmesi için bir şans doğdu. Virginia'nın kilerinde bir çuval buğday bulduk ve yarısını ektik. Bu buğdaylar büyüdüğünde durumumuzda çok büyük bir iyileşme olacak. Ama filizlenecekler mi acaba? Toprak, alglerin ayrışmasıyla yağlanmış olan kumlu çamurun oluşturduğu kalın bir alüvyon tabakasından oluşuyor. Kalitesi ne kadar kötü olursa olsun. ne de olsa humus. İlk geldiğimizde tuzluydu, ama o günden bu yana sel gibi yağın yağmurlar yüzeyi tamamen yıkadı, tüm çukurlardaki sular şu anda içilebilir durumda olduğuna göre.

Yine de, alüvyonlu tabakanın ancak incecik bir bölümü tuzdan kurtuldu. Oluşmaya başlayan dereler, hatta ırmaklar hâlâ oldukça tuzlu, bu da derinlerde suyun hala fazlasıyla tuzlu olduğunu göstermekte.

Buğdayın bir kısmını ekip diğer kısmını da saklayabilmek için neredeyse savaşmak gerekti. Virginia mürettebatının bir kısmı, buğdaydan hemen ekmek yapmak istiyordu. Baskı altında kal...

...ve Virginia'nın bordasındaydık. Bu iki çift tavşan içeriye kaçtı ve onları bir daha görmedik. Yiyecek bir şeyler bulduklarını düşünmek gerekir. Toprak demek ki haberimiz olmadan üretebilir...

...en az iki yıldır buradayız! Buğday şaşılacak derecede büyüdü. Neredeyse istediğimiz kadar ekmemiz var ve tarlalarımız gittikçe genişliyor. Ama kuşlara karşı ne savaşlar veriyoruz! Tuhaf bir şekilde çoğaldılar ve ekinlerimizin etrafında...

Yukarıda sözünü ettiğim ölümlere karşın, küçük kabilemiz azalmadı. Oğlum ve evlatlık kızımın üç çocuğu var, diğer üç ailenin de bir o kadar. Tüm bu veletlerden sağlık fıskırıyor. Sanki insanoğlu sayısal olarak azaldığından beri daha büyük bir güce, daha yoğun bir canlılığa sahip. Ama nedenler...

...on yıldır buradayız ve bu kıta hakkında hiçbir şey bilmiyoruz. Yerleştiğimiz yerin etrafındaki birkaç kilometrelik alanı biliyoruz. İradesizliğimiz konusunda bizi utandıran Doktor Bathurst oldu. Onun teşvikiyle Virginia'yı donattık; bu iş yaklaşık altı ayımızı aldı, ardından da keşif yolculuğuna çıktık.

Daha evvelki gün geri döndük. Yolculuk sandığımızdan daha uzun sürdü, çünkü kıtanın her yerini görmek istiyorduk.

Bizi barındıran ve hepimizi, adacığımızla birlikte yeryüzünde var olan tek kara parçası olması gerektiğine inandıran kıtayı dolaştık. Kıyıları bize her yerde aynı, yani çok yabanıl ve kopuk kopuk göründü.

Yolculuğumuza birçok kez, felaketten önce Atlas Okyanusu'nda bulunan ve sonuçta kaçınılmaz olarak yeni kıtanın bir parçası olması gereken Asor ve Madeira takımadalarından bir iz bulmak amacıyla içerilere yaptığımız gezilerle ara verdik. En ufak bir kalıntı bulamadık. Yalnızca, kuşkusuz şiddetli volkan hareketlerine maruz kalmış olan bu adaların yerinde, kalın bir lav tabakasıyla örtülü bir toprak bulduk.

Aradığımız şeyi bulmamış olsak da, aramadığımız şeyi bulduk. Lavın iki adım ötesinde Asor'un bulunduğu yerde, geçmişteki çağdaşlarımıza Asorlulara ait olmayan çalışmalar bulduk. Bunlar, daha önceden hiç görmediğimiz sütun ya da çömlek kalıntılarıydı. İnceleme yaptıktan sonra Doktor Moreno, bunların antik Atlantis döneminden kalma olduğu ve volkan patlamasıyla birlikte gün yüzüne çıktığı görüşüne vardı.

Belki Doktor Moreno haklıydı. Efsanevi Atlantis gerçekten var olduysa bu yeni kıtanın yerinde olmalıydı. Bu durumda, birbirinin atası olmayan bu üç insanlığın, aynı yerlerde art arda gelmesi gibi bir tuhaflık söz konusuydu.

Her ne olursa olsun, sorunun pek ilgimi çekmediğini itiraf etmek zorundayım. Geçmişle hiç uğraşmadan, bugün yapacak çok şeyimiz vardı.

Yerleşim yerimize döndüğümüz zaman, kıtanın geri kalanına nispetle bu yakınlardaki çevrenin daha elverişli bir bölgeymiş gibi görünmesi dikkatimizi çekti. Bu yalnızca, eskiden doğada fazlasıyla bulunan yeşil rengin, kıtanın geri kalan kısmında hiç bulunmamasına karşın burada tamamen yok olmamasından kaynaklanıyordu. Şu ana kadar hiç bu gözlemde bulunmamıştık, ama bu durum yadsınamaz. Gemiden inip geldiğimizde var olmayan bitki filizleri şimdi her tarafımızda bulunuyor. Kuşkusuz, tohumlarını kuşların buraya kadar getirmiş olduğu bu bitkiler, en basit türlerden birkaçı zaten.

Öncekilere bakarak, bir iki eski tür dışında bitkinin bulunmadığı sonucuna varmamak gerekir. Bir uyum sağlama çalışmasının ardından, tersine, tüm kıtada en azından oluşum aşamasında ve umut verici durumda olan bitkiler bulunmaktadır.

Dalgalardan dışarı fıskırdığında, su bitkilerinin çoğu güneş ışığında öldü. Bununla birlikte bazıları, ısıyla gittikçe kuruyan göllerde, su birikintilerinde yaşamaya çalıştılar. Ama bu sırada ırmaklar ve dereler oluşmaya başladı ve bunlar, bir sürü alg ve deniz yosunun yaşamasını sağlayacak kadar tuzluydu. Toprağın yüzeyi ve dipleri tuzdan arınıp su tatlılaştığında bu bitkilerin büyük çoğunluğu öldü. Bu sırada, yeni yaşam koşullarına uyum sağlamış olan birkaçı tuzlu sudaki gibi tatlı suda da yaşamlarını sürdürdü. Ancak olay burada sonu ermiyordu. Daha büyük bir uyum gücüne sahip olan bu bitkilerden birkaçı, tatlı suyun ardından havaya da uyum sağladılar ve önceleri kıyılara, daha sonra da yavaş yavaş iç bölgelere doğru ilerlediler.

Yaşam şeklindeki bu dönüşümleri gözlemlemişlik ve fizyolojik işlevle birlikte yapının nasıl

değiştiğini saptayabildik. Daha şimdiden birkaç sap, çekingence gökyüzüne doğru uzanıyordu. Tüm parçalarıyla yeni bir bitki örtüsünün oluşacağını ve böylece yeni türlerle, nesnelerin eski düzenine ait türler arasında sert bir savaş çıkacağını öngörebiliyorduk.

Bitki örtüsünün geçirdiği değişimleri hayvan türleri de geçiriyordu. Su kenarlarında, yumuşakça ve kabuklu eski deniz hayvanlarının çoğunun karaya uyum sağladıklarını görmekteyiz. Havada kanatlı balıklar uçuşmakta; balıktan çok kuşa benzeyen, kanatları orantısızca uzamış, içeriye doğru eğilmiş kuyrukları...

Hiç bozulmamış olan son parça, el yazmasının sonunu oluşturuyordu. Bu şekilde tasarlanmıştı.

...herkes yaşlandı. Kaptan Moris öldü. Doktor Bathurst altmış beş yaşında, Doktor Moreno altmış, ben altmış sekiz. Yakında hepimiz öleceğiz. Bununla birlikte, eskiden karar verdiğimiz görevimizi yerine getireceğiz ve gücümüz el verdiğince gelecek nesillere onları bekleyen mücadelelerinde yardımcı olacağız.

Ama bu gelecek nesiller gelecek günleri görecekler mi?

Türdeşlerimin çoğalmasını göz önünde bulundurduğumda, evet yanıtı verme eğilimindeyim. Çocuklar hızla üreyip çoğalıyorlar; öte yandan bu sağlıklı iklim altında, vahşi hayvanların bilinmediği bu ülkede önemli olan uzun ömürlülüktür. Kolonimizin önemi üç kat daha arttı.

Buna karşın, felaket yoldaşlarımdan derin entelektüel başarısızlıklarını düşündüğümde, hayır demek eğilimindeyim.

Oysa, kazazede grubumuz, insanlık bilgisinden yararlanmak için uygun koşullar içindeydi. Özel bir enerjisi olan bir kişi vardı grupta: Bugün ölmüş olan Kaptan Moris; ayrıca normalden çok daha iyi eğitilmiş iki erkek: Ben ve oğlum, ve iki gerçek bilim adamı: Doktor Bathurst ve Doktor Moreno. Bu insanlarla bir şeyler yapılabilirdi. Hiçbir şey yapılmadı. Başından beri ve hâlâ, hayatta kalma endişesi tek meşgalemiz olmuştu. Baştan beri zamanımızı yiyecek aramaya harcıyoruz ve akşamları bitap bir şekilde uykuya dalıyoruz.

Çok yazık! Tek temsilcileri olduğumuz insanoğlunun hızla gerilediği ve ilkel döneme doğru yaklaştığı apaçık ortada. Zaten eskiden de eğitimsiz insanlar olan Virginia'nın tayfalarında, gittikçe belirginleşen hayvani özellikler ortaya çıktı; oğlum ve ben bildiklerimizi unuttuk; Doktor Bathurst ve Doktor Moreno bile beyinlerini kullanmamaya başladılar. Beyinsel yaşantımızın yok olduğu söylenebilir.

Yıllar önce iyi ki kıtanın tamamını dolaşmışız! Bugün aynı azmi gösteremezdik. Zaten geziyi yöneten Kaptan Moris öldü, bizi taşıyan Virginia da hurdaya çıktı.

İlk geldiğimiz günlerde aramızdan bazıları evler inşa etmeye girişmişlerdi. Şu anda bu tamamlanmamış yapılar yıkıntı durumunda. Hepimiz her mevsim, açık havada, toprak üzerinde uyuyoruz.

Uzun zamandan beri bizi örten kıyafetlerimiz de kalmadı. Birkaç yıl boyunca giysilerin yerine önceleri özenle, daha sonralarıysa baştan savma bir şekilde algilerden giysiler ördük. Sonraları iklimin gereksiz kıldığı bu giysileri yapmaktan vazgeçtik. İlkel olarak adlandırdıklarımız gibi çıplak yaşıyoruz.

Yemek, yemek, yaşam boyu süren amacımız, tek meşgalemiz.

Bununla birlikte, eski düşüncelerimizden, duygularımızdan hala bir iki kırıntı bulunmakta. Şu anda olgun bir erkek, bir büyükbaba olan oğlum duygusallığını tamamen yitirmedi ve eski şoförüm Modeste Simonat, geçmişte onun patronu olduğuma ilişkin belirsiz anılara sahip.

Ama onlarla birlikte, bizlerle birlikte, bizim eski insanlığımızın küçük izleri -çünkü gerçekte artık insan değiliz- sonsuza kadar yok olacak. Burada doğan gelecek nesiller hiçbir zaman başka yaşamları bilmeyecekler. Bu satırları yazdığım sırada gözlerimin önünde olan insanlık, ne okumayı ne saymayı bilen, doğru düzgün konuşamayan yetişkinlere, bu yamuk dişli, sanki yalnızca doymak bilmeyen bir karın olarak doğmuş olan çocuklara indirgenecek. Ardından, hayvana hep daha da yakınlaşan ve düşünen atalarından hep daha da uzaklaşan başka yetişkinler ve başka çocuklar, ardından başka yetişkinler ve başka çocuklar gelecek.

Geleceğin insanlarını gözümde canlandırabiliyorum: Tane tane konuşmayı unutmuş, zekası zayıf, her tarafı tüylerle kaplı, bu iç karartıcı çölde başıboş dolaşan...

Evet! Böyle olmaması için denemek istiyoruz. Benim de parçası olduğum insanlığın keşiflerinin sonsuza kadar yok olmaması için elimizden gelen her şeyi yapmak istiyoruz. Doktor Bathurst, Doktor Moreno ve ben, paslanmış beyinlerimizi uyandıracakız ve onu daha önceden bildiklerimizi hatırlamaya mecbur kılacağız. Bu kağıt üzerine, Virginia'dan kalan bu mürekkeple, işi paylaşarak, daha sonra insanlar eğer kaybolurlarsa ve eğer az çok bir yabanıl dönem geçirdikten sonra aydınlığa olan susuzluklarını yeniden hissedерlerse, öncellerinin hazırlamış olduğu bu özeti bulmaları için, farklı bilim dallarına ait bildiğimiz her şeyi buraya teker teker yazacağız. O zaman, asla göremeyecekleri kardeşlerinin geçtikleri zorlu ve acılı yolu kısaca anlattıkları anılarına minnettar kalabilecekler!

Yukarıdaki satırların yazılmasının üzerinden yaklaşık on beş yıl geçti. Doktor Bathurst ve Doktor Moreno artık yoklar. Buraya gelenlerin içinde en yaşlılardan biri olan ben neredeyse yalnızım. Ama sıram gelince ölüm beni de alacak. Onun, buz kesmiş ayaklarımdan durmakta olan kalbime doğru çıktığını hissediyorum.

Çalışmamız tamamlandı. Virginia'dan aldığım demir bir kutunun içine, insanların ürettiği bilime ait bilgileri içeren elyazmalarını koydum ve ağzını kapattıktan sonra toprağa gömdüm. Bu rulo haline getirilmiş birkaç sayfayı da, alüminyum bir kutu içinde yanına koyacağım.

Toprağa emanet edilmiş bu bilgileri bir gün birileri bulacak mı? Acaba birileri onu arayacak mı?...

Bu kadere kalmış. Tanrıya emanet ol !..

Bu tuhaf belgeyi çevirdikçe Zartog'un içini korku sarıyordu.

Ne yani! Andarti-lten-Schu'ların kökeni, aylar boyunca okyanus çölünde dolaştıktan sonra, şimdi Basidra'nın yükseldiği kıyının bu noktasına başarısızlığa uğramak üzere gelen insanlara mı dayanmaktaydı? Böylece bu zavallı yaratıklar, kendileri karşısında günümüz insanlığının ancak kem küm ettiği görkemli bir uygarlığın parçasıydılar! Bununla birlikte, bilimin yok olması ve bu güçlü toplumların anılarını unutmaları için ne olması gerekmişti? Neredeyse hiçbir şey. Yerkabuğunun hafifçe ürpermesi yetmişti.

Bu sayfaların sözünü ettiği belgelerin, içinde bulunduğu demirden kutuyla birlikte yok olup gitmesi ne acı! Ancak ne kadar üzücü olursa olsun, işçiler temelleri kazmak için toprağı altüst ettiklerinden kutunun bulunabileceğine dair en ufak bir umut yoktu. Kuşkusuz demir zamanla aşınmıştı, buna karşın alüminyum kutu başarıyla dayanmıştı.

Zaten Sofr'un iyimserliğinin bir anda tersine dönmesi için daha fazla bir şeye gerek yoktu. Elyazması hiçbir teknik bilgi içermese de birçok genel bilgi içeriyor ve insanlığın geçmişte, gerçek yolunda şu andakinden çok daha fazla yol almış olduğunu kesin bir şekilde kanıtlıyordu. Bu anlatının içinde her şey vardı; Sofr'un bilgilerinin hepsi ve hayal dahi edemeyeceği daha birçok şey; üzerinde gereksiz yere birçok tartışmanın yapıldığı bu Edom adının açıklanmasına varıncaya kadar. Edom, Edem sözcüğünün biçim değiştirmiş haliydi, o da Adem sözcüğünün biçim değiştirmiş haliydi. Adem de, belki daha eski bir başka sözcüğün biçim değiştirmiş haliydi.

Edom, Edem, Adem, ilk insanın simgesi ve yeryüzüne gelişinin açıklaması. Demek ki Sofr, kuşkusuz gerçekleri dile getiren elyazmasının da belirttiği bu atayı yadsımda haksızdı ve kendisine, kendine benzer nesiller veren halk haklıydı. Ancak geri kalanı için bundan daha fazlası geçerli değildi, Andarti-lten-Schu'lar hiçbir şey icat etmemişlerdi. Kendilerinden önce söylenilenleri yeniden söylemekle yetinmişlerdi.

Belki de bu anlatının yazarının çağdaşları da daha fazla şey icat etmemişlerdi. Belki onlar da kendilerinden önce yeryüzüne gelen başka uygarlıkların katettikleri yolu tekrarlamaktan başka bir şey yapmamışlardı. Belgede Atlantisliler denen bir toplumdan söz edilmiyor muydu? Sofr'un yapmış olduğu kazılar sayesinde deniz balçığının altında bulunmuş olan ufak kalıntılar, kuşkusuz Atlantislilere aitti. Okyanus tüm karayı kapladığında bu antik ulusun gerçeklik bilgisi hangi düzeye ulaşmıştı?

Ne olursa olsun, felaketten sonra eserlerinden geriye hiçbir şey kalmamıştı ve insanoğlu, aydınlığa ulaşmak için her şeyi baştan almak zorunda kalmıştı.

Belki de Andarti-lten-Schu'ları da aynı gelecek bekliyor. Belki de onlardan sonrakiler için de aynı şey geçerli olacak, ta ki...

Ama insanın bitmek bilmez arzusunun doyuma ulaşacağı gün gelmeyecek mi? İnsanoğlunun yokuşu

ıkıp, tepeye ulaştıktan sonra, sonunda fethedilen zirvede dinleneceği gün hiç gelmeyecek mi?

Değerli elyazmasının üzerine eğilmiş, bunları düşünüyordu Zartog Sofr.

Bu toprak altından çıkan hikayeyle, evrende hep süregelen korkunç dramı düşünüyor ve kalbi acıma duygusuyla doluyordu. Kendinden önce gelenlerin yaşadıklarıyla çektikleri sayısız acılara üzülerek, zamanın sonsuzluğunda boşuna harcanan çabaların tümünün yarattığı ağırlığın altında ezilen Zartog SofrAi- Sr, yavaş yavaş ve acıyla, olayların sonsuza kadar yineleneneğinin bilincine varıyordu.

FRRITT-FLAKK

Rüzgar zincirinden boşaldı... Frritt!...

Yağmur bardaktan boşanırcasına yağmaya başladı... Flakk!...

Büyük gürültüler koparan bu fırtına, Volsinya kıyısındaki ağaçları eğerek Kırımma Dağı'nın yamacına çarpacak. Kıyı boyunca uzanan yüksek kayalıklar, engin Megalokrid Denizi'nin kabaran dalgalarıyla durmadan yontuluyor.

Frritt!... Flakk!...

Limanın dibinde küçük Luktrop şehri gizlenmektedir. Burada, kendilerini açık deniz rüzgarlarına karşı iyi kötü koruyan yeşile çalan çatılarıyla yüz kadar ev bulunmaktadır. Yoldan çok sel yatağını andıran ve arkadaki kraterlerin püskürttüğü cüruflarla kirlenmiş çakıl taşlarıyla dolu, yokuşlu dört ya da beş sokak bulunmaktadır. Vanglor Volkanı çok uzakta değil. İçinde meydana gelen patlamalarla gün boyunca sülfürlü buhar fişkırtıyor. Gece boyunca da her dakika büyük alevler püskürtüyor. Vanglor, menzili elli kerte uzunluğundaki bir fener gibi, ön direkleri Megalokrid Denizi'nin sularını kesen gemilere, felzanlara, verlişlere ya da balazanlara Luktrop Limanı'nın yerini gösterir.

Şehrin diğer yanında, Kırımma döneminden kalma bazı kalıntılar bulunmaktadır. Ardından, Arap tarzındaki kenar mahalledeyse beyaz duvarlı, yuvarlak çatılı, terası güneşten yıpranmış bir küçük saray bulunmaktadır. Öylesine etrafa saçılmış olan küp şeklindeki taş yığınları, zamanla yıpranarak noktaları silinecek olan gerçek oyun zarları gibidirler.

Tuhaf bir yapı olan, kare çatılı, bir tarafında altı, diğer tarafındaysa dört açıklığı bulunan Altı-Dört diğerlerinin arasından göze çarpmaktadır.

Tepede, şehre hakim durumda duvarları arasında çanların asılı olduğu ve şiddetli fırtınalarda kimi zaman kendiliğinden çalmaya başlayan kare şeklindeki Sainte-Philfilene Çan Kulesi bulunmaktadır. Çanların çalması kötü haber demektir. Bu sesle bölgede herkes korkmaya başlar.

Luktrop işte böyle bir yerdir. Ardından, Brötanya'daki gibi katırtırnaklarının, fundalıkların ortasına ve başka birçok yere dağılmış olan evler, harap durumdaki kulübeler göze çarpmaktadır. Ancak Brötanya'da değiliz. Fransa'da mıyız? Bilmiyorum. Avrupa'da mı? Onu da bilmiyorum.

Her halükarda, Luktrop'u harita üzerinde, hatta Srieler Atlası'nda bile aramayın.

Tak tak!... Altı-Dört'ün Messagliere caddesinin sol tarafına açılan kapısına belli belirsiz vurulur. Bu ev en konforlularından -tabii eğer bu sözcük Luktrop için geçerliyse-, en zenginlerinden -tabii eğer birkaç bin fretzer kazanmak zenginlikse- biriydi.

Tak tak sesine, bir kurdunkini andıran ulumayla karışık vahşi havlama seslerinden biri yanıt verir. Ardından, Altı-Dört'ün kapısının üstündeki bir giyotin pencere açılır.

"Cehennem olası, münasebetsizler!" der, kötü ve huysuz bir ses.

Kolsuz kötü bir paltoya sarınmış, yağmurun altında tir tir titreyen genç bir kız, Doktor Trifulgas'ın evde olup olmadığını sorar.

"Evde olabilir de olmayabilir de, duruma göre değişir! "

"Ölmek üzere olan babam için geldim! "

"Nerede ölüyor? "

"Val Karniou tarafında, buradan dört kerte uzaklıkta. "

"Adı nedir?"

"Vort Kartif. "

"Vort Kartif şu bisküvici mi? "

"Evet, ve eğer Doktor Trifulgas... "

"Doktor Trifulgas evde değil!"

Sağır edici patırtılara karışan rüzgarın Frritt ve yağmurun Flakk sesleri arasında pencere sertçe kapanır.

Acımasız bir adam şu Doktor Trifulgas. Neredeyse hiç merhamet duygusu olmayan ve yalnızca parayı peşin veren hastaları muayene eden bir kişi. Buldogla bir tür İspanyol kırması olan yaşlı köpeği Hurzof'un bile ondan daha çok kalbi vardır. Fakir insanları barındırmayan Altı-Dört evi yalnızca zenginlere açıktı. Zaten tarifeliydi; tifo için şu kadar, kanama için şu kadar, dış yürek zarı iltihabı için şu kadar ve doktorların icat ettikleri düzinelerce daha başka hastalık. Oysa bisküvici Vort Kartif, fakir bir aileden gelen zavallı bir insandı. Doktor Trifulgas neden rahatsız edilsin ki, böyle bir gecede!

"Beni kaldırmış olmaları bile zaten on fretzer eder!" diye söyleniyordu yeniden yatağına girerken.

Daha yirmi dakika geçmemişti ki, Altı-Dört'ün kapısı demir tokmakla yeniden vuruldu.

Doktor iyice homurdanarak yatağından kalktı ve pencereden dışarı sarkarak,

"Kim var orada?" diye bağırdı.

"Vort Kartif'in karısıyım. "

"Val Karniou bisküvicisi mi? "

"Evet, ve eğer gelmezseniz ölecek!"

"Eh siz de dul kalırsınız!"

"İşte yirmi fretzer. "

"Buradan dört kertse uzaklıktaki Val Karniou'ya gitmek için yirmi fretzer mi!"

"Acıyın bize!"

"Cehenneme gidin!"

Ardından pencere kapandı. Yirmi fretzer! Güzel fırsat! Bir nezle ya da kırıklık tehlikesini göze almak, özellikle de ertesi gün, Kilterno'da damla hastalığına tutulmuş olan ve bunun için vizite başına elli fretzer ödeyen zengin Edzingov'un evinde beklenirken!

Bu hoş manzaranın ardından Doktor Trifulgas öncekinden daha zor uyudu.

Frritt!... Flakk! ardından da tak!... tak!... tak!...

Rüzgarda, bu sefer daha kararlı bir el, üç kez üst üste tokmakla kapıya vurmuştur. Doktor uyumaktadır. Uyanır ama öfkeden küplere binmiştir! Pencere açılır ve fırtına kurşun gibi içeri dolar.

"Bisküvici için... "

"Yine şu sefil!"

"Ben annesiyim!"

"Annesi de, karısı da, kızı da onunla birlikte gebersin!"

"Nöbet geçiriyor!... "

"Eh! korusaymış kendini!"

"Messagliere caddesinden kamondör Dontrup'un satın aldığı evin borcuna karşılık bize biraz para verildi," der büyükanne. " Eğer gelmezseniz torunum babasız, kızım kocasız kalacak, ben de oğulsuz!... "

Bu yaşlı kadının sesini duymak, rüzgarın damarlarındaki kanı dondurduğunu, yağmurun iyice zayıflamış bedeninin altındaki kemiklere kadar işlediğini düşünmek, acınası ve korkunç bir şeydi.

"Bir nöbet iki yüz fretzer eder!" diye yanıtladı kalpsiz Trifulgas.

"Yalnızca yüz yirmi fretzerimiz var."

"İyi akşamlar!"

Pencere kapanır. Ancak, düşündükten sonra; bir buçuk saat yol, yarım saat muayene, saat başına hala altmış fretzer eder, yani dakikası bir fretzer. Küçük bir kazanç, bununla birlikte önemsiz bir iş.

Yeniden yatmak yerine Doktor üzerini değiştir, kalın bahçe çizmelerini giyer, kalın kaftanına sarınır, şapkasını başına takar ve tek parmak eldivenlerini ellerine geçirerek, yanan lambasını 197. sayfası açık duran Kodeksinin yanına koyar. Ardından, Altı-Dört'ün kapısını iter ve eşikte durur.

Çektiği seksen yıllık sefilliğin sonucunda bir deri bir kemik kalmış olan yaşlı kadın, bastonuna dayanmış beklemektedir.

"Yüz yirmi fretzer nerede?"

"İşte burada, Tanrı size bunun yüz katı fazlasını bağışlasın!"

"Tanrı! Para Tanrısı! Acaba bugüne kadar kimse rengini gördü mü?"

Doktor, köpeği Hurzofa ıslık çalar, boğazına küçük bir lamba geçirir ve denizin yolunu tutar.

Yaşlı kadın da onu izler.

Frritt Flakk sesleriyle dolu ne hava ama! Sainte-Philfilene'in çanları fırtınadan çalmaya başlamıştı. Kötüye alamet. Peh! Doktor Trifulgas boş inançları olan birisi değil. Hiçbir şeye inanmaz, sağladığı kazanç dışında kendi bilimine bile. Ne hava, ama aynı zamanda ne yol! Çakıl taşları ve lav kırıntılarıyla dolu yolda çakıllar yosundan kayganlaşmıştı, lav artıkları da kömür gibi çıtırdıyordu. Köpek Hurzof'un belli belirsiz, titrek bir ışık veren fenerinden başka ışık yoktu. Bazen, ortasında belli belirsiz büyük silüetler çırpınıyormuş gibi görünen Vanglor'un püskürttüğü alevler göze çarpıyordu. Bu dipsiz bucaksız kraterlerde ne olduğu tam olarak gerçekten bilinmiyordu. Belki de yüzeye çıkarak uçup giden yeraltı dünyasının ruhları vardı.

Doktor ve yaşlı kadın kıyıdaki küçük koyları izleyerek yollarına devam ederler. Deniz soluk bir beniz gibi, ölü gibi beyazdır. Deniz, sanki kumsala küpler dolusu ateşböceği döküyormuş gibi, dalga çatlamasının fosforlu çizgisinde düzleşerek ışıldamaktadır.

Her ikisi de, katırtırnaklarıyla sazların, süngülerin birbirlerine değdiğinde ortaya çıkardığı tıkırtı sesine benzer bir sesle birbirine sürtündüğü bol koyaklı kumullar arasından yolun kıvrıldığı yere kadar çıkarlar.

Köpek sahibine yaklaşmıştı, ve ona "Kasaya konacak yüz yirmi fretzer daha ha!" diyor gibidir, "işte böyle zengin olunuyor! Bağın çiti biraz daha uzayacak! Akşam yemeğinde fazladan bir çeşit daha! Sadık Hurzof'a fazladan bir ezme! Zengin hastaları iyileştirelim ve onları... onların parasıyla iyileştirelim!"

Yaşlı kadın burada durur. Titreyen parmağıyla karanlıkta parlayan kırmızı ışığı gösterir.

Bisküvici Vort Kartif'in evidir burası.

"Orası mı?" der Doktor.

"Evet," diye yanıtlar yaşlı kadın.

"Hurraahh!" diye havlar Hurzof.

Birden, en dibine kadar sarsılan Vanglor patlar. Kurum halindeki alev demeti bulutları delerek gökyüzündeki en yüksek noktaya kadar yükselir. Doktor Trifulgas bir anda yere yıkılmıştır.

Bir Hıristiyan gibi yemin eder, kalkar ve bakar.

Yaşlı kadın arkasında değildir. Yer yarılıp da içine mi girmiştir, ya da dumanların dalgalanmasıyla uçmuş mudur?

Köpeğe gelince, o hâlâ oradadır, arka ayaklarının üzerinde dikilmiş, ağzı açık durmaktadır, feneri sönmüştür.

"Yine de gidelim!" diye mırıldanır Doktor Trifulgas.

Namuslu adam yüz yirmi fretzerini almıştı . Bu paraları hak etmek gerekirdi.

Yarım kertse uzaklıkta yalnızca bir ışıklı nokta vardı. Bu, ölmek üzere olan kişinin, belki de ölümün ışığıydı. İşte bisküvicinin evi. Büyükanne parmağıyla göstermişti. Yanlıklık olamazdı.

Kasırganın gürültüsünde, uğuldayan Frrittler ve çıtırdayan Flakkların ortasında Doktor Trifulgas hızlı adımlarla ilerliyordu .

İlerledikçe, geniş fundalıkların ortasında tek başına duran ev daha da belirginleşiyordu.

Doktorun Luktrop'taki Altı-Dört'üne bu kadar çok benzemesi tuhaftı. Cephelerdeki pencerelerin konumu aynıydı, kemer biçimindeki kapı da aynıydı.

Doktor Trifulgas fırtınada olabildiğince acele etti. Kapı yarı açıktı, itmek yeterliydi; itti, içeri girdi ve rüzgar kapıyı şiddetle arkasından kapattı. Dışarıda duran köpek Hurzof, kilise korosunun Kırk Saat duasını söylerken ayet aralarında durması gibi, ara ara susarak havlıyordu .

Tuhaf! Doktor Trifulgas sanki evine dönmüş gibiydi. Oysa yolunu da şaşırmamıştı. Hiçbir yoldan geri dönmemişti. Val Karniou'da olduğu kesindi, Luktrop değildi burası. Oysa, alçak ve tonozlu koridorla, el sürtünmesinden yıpranmış, büyük tırabzanlı, dönen ahşap merdiven aynıydı.

Doktor merdivenlerden çıktı. Sahanlığa geldi. Kapının önünde, Altı-Dört'te olduğu gibi zayıf bir ışık alttan süzülmekteydi . Halüsinasyon mu görmekteydi? Zayıf ışıkta odasını, sarı kanepesini, sağda yaşlı armut ağacından dolabını, solda yüz yirmi fretzerini koymayı planladığı zırhlı kasasını tanıdı. İşte başlığı deriden koltuğu, işte burma bacaklı masası ve üzerinde ışığı sönmekte olan lambanın yanında 197. sayfası açık duran Kodeksi.

"Neyim var benim?" diye mırıldandı.

Neyi mi var? Korkuyor. Gözbebekleri büyümüştü. Vücudu büzülmüş, küçülmüş gibiydi. Buz gibi bir sızıntı derisini soğutuyordu ve üzerinde hızlı ürpertiler hissetti.

Haydi çabuk ol! Yağız lamba sönecek, can çekişen adam da!

Evet, yatağı burada, sütunlu, tavanlıklı, eni boyu bir, büyük çiçekli ve yaprak desenli perdeyle örtülü yatağı. Zavallı bisküvicinin kötü yatağının burada olması mümkün müydü?

Titreyen bir elle Doktor Trifulgas perdeyi tuttu. Açtı ve baktı.

Başı örtülerin dışında, can çekişen adam, sanki son nefesini vermekteymiş gibi hareketsiz bir şekilde duruyordu. Doktor üzerine eğildi... Ah! ne çığlık. Buna dışarıda duran köpeğin uğursuz havlaması karşılık verdi.

Ölmek üzere olan adam, bisküvici Von Kartif değildi!... Bu Doktor Trifulgas'tı !... nöbet geçiren ta

kendisiydi! Beyin boşluklarında hızla biriken kan sızıntısıyla ve yaranın olduğu bölgenin karşıt tarafında oluşan felçle birlikte bir beyin kanaması!

Evet! Yardımına koşulan, tedavisi için yüz yirmi fretzer ödenen kişi ta kendisiydi! Taş kalpliliğinden, fakir bir bisküviciyi tedavi etmeyi reddeden doktor! Ölecek olan, kendisiydi!

Doktor Trifulgas çılgın gibiydi. Kendini elden gitmiş hissediyordu. Terslikler gitgide artıyordu. Hiçbir şeye tepki vermediği gibi , kalp atışları ve soluk alışı da duracaktı. Oysa, tam olarak bilincini yitirmemişti!

Ne yapmalıydı? Kanı dışarı akıtma yoluyla birikmesini mi önlemeliydi? Doktor Trifulgas ölecekti, eğer tereddüt ederse...

O zamanlar da kanama geçiren insanlar vardı ve şimdi olduğu gibi doktorlar, ölmemesi gereken, nöbet geçiren herkesi iyileştiriyorlardı.

Doktor Trifulgas çantasını alır, neşterini çıkarır, eşinin kolundaki damara batırır. Kan, koluna gelmemektedir. Hızla göğsüne masaj yapar. Kendi oyunu sona erer. Sıcak taşlarla ayaklarını ısıtmaya başlar, kendininkilerse soğur.

Böylece eşi doğrulur, çırpınır, büyük bir çığlık atar...

Ve Doktor Trifulgas, bilimin kendine kazandırmış olduklarına karşın kendi ellerinde ölür. Frritt!... Flakk!

Sabahleyin Altı-Dört evinde yalnızca Doktor Trifulgas'ın cesedi bulunmaktaydı. Tabuta yerleştirildi ve görkemli bir şekilde, daha önce usulüne göre oraya göndermiş olduğu diğer insanlar gibi, Luktrop mezarlığına götürüldü.

Yaşlı Hurzof'unsa, o günden beri, yeniden yanan feneriyle, kayıp bir köpek gibi uluyarak fundalıklarda koşuşturduğu söylenmektedir.

Bu olayın gerçekleşip gerçekleşmediğini bilmiyorum ama, bu Volsinya denen ülkede, tam olarak Luktrop bölgesinde, birçok tuhaf olay meydana gelmektedir!

Zaten, yineliyorum, bu şehri haritada aramaya kalkışmayın. En iyi coğrafyacılara bile hâlâ, buranın ne enlemi ne de boylamı konusunda fikir birliğine varabilmiş değiller.

HUMBUG

-Amerika'da Yaşam-

Geçen sene mart ayında, New York ile Albany arasında sefer yapan Kentucky vapuruna binmiştim. Yılın bu döneminde, çok fazla miktarda mal gelmesi, iki şehir arasında büyük bir ticari hareket oluşturuyordu. New York'taki tüccarlar, yazıştıkları kişiler sayesinde en uzaktaki kasabalarla sürekli bağlantı içerisindeydiler, böylelikle de eski dünya ürünlerinin her yere yayılmasını sağlıyorlardı. Her biçimde ve her ağırlıktaki ticari gemiler; şaşırtıcı hızları sayesinde Amerika ile İngiltere arasındaki mesafeyi on günde kateden yelkenli gemiler, Hollanda'nın küçük kadırgaları, Akdeniz'in üç direktli yelkenlileri, eski kıtanın ürünlerini geniş karinalarında saklıyorlardı; ardından, Gaskonya Körfezi'nin fırtınalarına, Cebelitarık'ın akıntılarına, Manş'ın şiddetli rüzgarlarına, Kuzey Denizi'nin sığ kayalıklarına karşın, mallarını güvenli bir şekilde limanlardaki rıhtıma bırakıyorlardı ve bunları, bu olağanüstü iki Amerika ülkesinin kıymetli ağaçları, kahvesi, pirinci, şekeri, altın tozu ve dolarlarıyla değiş tokuş ediyorlardı.

Tüccarların bu etkinliklerine hiç şaşırmadan, bu şehrin sabah telaşını izlemekten kendimi alamıyordum; her taraftan yolcular akın ediyordu, kimileri bagaj taşıyıcısını azarlıyordu, kimileriye, tıpkı gerçek İngiliz turistler gibi giysilerini küçük bir çantaya koymuştu; ellerinde şemsiyeleri, başlarında yuvarlak şapkaları, tam bir Amerikalı gevşekliğiyle yolcu gemisinde kalan son yerleri tutmak için acele ediyorlardı.

İlk iki çan sesi, geç kalan yolcular arasında şimdiden büyük bir korku yaratmıştı; genelde ve her yerde, bir aksaklık olmaksızın yolculuğa çıkamayan insanlar olan son gelen yolcuların ağırlığı altında iskele kıvrılıyordu. Bu sırada, insanlar yerlerine yerleşince kalabalık dağıldı; paketler birbiri üstüne istif edildi ve yolcular birbirlerinin içine geçmiş bir şekilde yerlerini aldılar; ocaklar, kazan borularından ateşleri gürlletiyordu ve *Kentucky*'nin köprüsü yolcuların ayakları altında titriyordu. Giysinizin yakasını kaldırmak zorunda bırakan ve "bugün hava güzel olacak!" diyerek ellerinizi cebinize hapseden bu mart ayını az da olsa ısıtan güneş, sabahın puslu havasında ortaya çıkmakta zorlanıyordu.

Seyahatim bir iş seyahati olmadığından aklım girişeceğim borsa oyununda değildi; bavulum, gerekli olan eşyalarım ve turist fazlalıklarım yettiğinden, göz kulak olmam gereken fazla bavulum da yoktu; böylelikle kendimi tüm bu sabah düşüncelerine verebilmişim. Tek üzüldüğüm şey yolculuk arkadaşımın yanımda olmamasıydı; bugüne kadar tüm Amerika gezilerimde yanımda olan yaşlı dostum Edouard Vaillant, birkaç gün daha New York'ta kalması gerektiğini düşünüyordu. Bir aile görevi, demeye cesaret edebildiği bu iş, bir süreliğine onu benden ayırmıştı, ama kendisi için acil tavsiye mektupları getirdiğimiz, Albany'nin en zengin tüccarlarından Fransız konsolosu Francis Wilson'un evinde beni bulmakta gecikmeyecekti. Bu mükemmel Edouard'ı mecburiyetinden alıkoymamak için, bu göreve ve aileye, zekam hakkında üzücü bir şey düşündürmeyecek bir saflıkla inandım. Çünkü, sanatçı niteliğinden dolayı görevlerini çok az yerine getiriyordu; ailesiyse, ana atalarının ülkesiyle en ufak bir bağlantı bırakmadan, yirmi yıldan beri Fransa'da yaşıyordu.

Yani, seyahat edenlerin tek dostu olan rastlantıya kendimi bırakarak, yolculuk sırasında hoş ve eğlenceli bir şeylerin olması beklentisi içerisinde yalnız yola çıktım. Düşüncelerimle böylece oyalanıyordum; Edouard'ı New York'a bağlayanın hangi sarı saçlar ve mavi gözler olduğunu hayal ederken, üç adım ötemde dünyanın en cazibeli edasıyla bana gülümseyen Mrs. Melvil'in yüzünü fark ettim.

"Ne! Siz Madam, tıpkı Mont-Blanc'ın gerçek bir İngiliz hanımefendisi gibi, Hudson'ın yolcu

gemisinin tehlikelerine ve kalabalığına göğüs geriyorsunuz!" diye haykırdım, yalnızca sevincime eşdeğer olabilecek bir şaşkınlıkla.

"Elbette sevgili Mösyö," diye yanıtladı beni, elini İngiliz tarzında uzatarak, "ancak yalnız değilim; yaşlı ve iyi kalpli Arsinoe'm beni yalnız bırakmaz."

Bana, yünden bir dengin üzerine oturmuş olan ve kendisine duygu yüklü bakan -bu durumda duygu yüklü sözcüğünü vurgulamak gerekir, çünkü yalnızca zenci hizmetçiler bu şekilde bakmayı bilirler!- sadık zencisini gösteriyordu.

"Arsinoe size yalnızca biraz yardım edebilir ve destek verebilir Mrs. Melvil, tüm bu yolculuk boyunca size koruyuculuk etme hakkımın olmasından dolayı kendimi mutlu sayıyorum."

"Eğer bu bir haksı, sizi hiçbir şekilde buna zorunlu kılamam," diye gülerek yanıtladı. "Ama bana bu yolculuğunuzdan, dün kocamın evinde nasıl hiç söz etmediniz?"

"Bilmiyorum," diye yanıtladım. "Albany'ye gitmeye aniden karar verdim, bunun nedeni de yalnızca yolcu gemisinin çan sesinin beni sabahın altısında uykumdan alıkoymuş olması. Nelere neden olacağını görüyor musunuz, eğer saat yedide uyanmış olsaydım Philedelphia'ya doğru yola çıkmış olacaktım; ama siz de Mrs. Melvil, dün akşam, evlerinden dışarı çıkmayan ev hanımları gibiydiniz."

"Elbette, ayrıca burada Diaz ya da Delacroix'nın tablolarını hayranlıkla inceleyen, Chopin bestelerini çalan, Sontag'a buketler atıp bravolar haykıran Mrs. Melvil'i hiç bulamazsınız; New York'lu armatör tüccar Henri Melvil'in sağ kolu olarak, Albany'ye giden bir yükün ambarlanmasını denetlemek için yola çıkmış bulunuyorum. Siz, yaşlı dünyamızın fazlasıyla uygarlaşmış ülkelerinde yaşayan siz, bunu anlamıyorsunuz!"

"Ben!" dedim, ülkemi korumayı görevim sayarak, "Oysa Fransa ticaretinden gururla söz edilebilir; örneğin Marsilya ve başka birçok şehrin tüccarları..."

"Ama," diye tekrar söze başladı Mrs. Melvil kararlı bir şekilde, "Amerikalılar sizin hemşerilerinizden daha fazla Marsilyalılar."

"Oysa," diye yeniden başladım... Ama durdum; tüm cümlelerim oysa ile başlamaya başlamıştı ve gülünç bir konuşmaya doğru gidiyordu; konuşmanın konusunu değiştirdim, çünkü ülkemi ticari konularda savunmamaya kendi kendime söz vermişim.

"Ne olursa olsun," diye yeniden söze başladı Mrs. Melvil, "Henri bu sabah New York'tan ayrılamazdı, ben de onun yerine geldim. Ne defterlerin daha özensiz tutulacağını, ne de hesapların daha az doğru olacağını sanmayın lütfen, çünkü bir navlun sözleşmesi düzenlemekte, sigorta sözleşmesi ayarlamak kadar ustayımdır."

"Mrs. Melvil artık hiçbir şeye şaşırmamamı sağlayacak; eğer aynı durum Fransa'da söz konusu olsaydı, eğer kadınlar kocalarının işlerini yapsalardı, kocalar da karılarının işlerini yapmakta gecikmeyeceklerdi; piyano çalacak olan, çiçekleri kesip fistolarla süs yapacak olan onlar olurdu!"

"Yurttaşlarınızı pek övmüyorsunuz," dedi Mrs. Melvil gülümseyerek.

"Tersine, karılarının onlara fisto işlediğini varsaydığımı göre! Romalılara özgü bir fazilet."

Bu sırada çanların üçüncü kez çalındığı duyuldu; gemiyi limandan uzaklaştırmak için uzun gemi kancaları taşıyan denizcilerin bağırırları ortasında, son yolcular aceleyle *Kentucky*'nin köprüsüne doğru ilerliyorlardı. Kolumu Mrs. Melvil'e uzattım ve daha az yolcunun bulunduğu arka tarafa doğru götürdüm.

"Albany için tavsiye mektupları vermiştim size," dedi .

"Elbette; size binlerce kez teşekkür etmemi ister misiniz?"

"Kesinlikle hayır; çünkü sizin için bunlar artık tamamen gereksiz. Bu mektuplar babam Wilson'a gidecekti; oysa ben onun yanına gidiyorum; bu durumda, yalnızca sizi onunla tanıştırmama değil, ama onun adına, sizi evinde ağırlamayı önermeme müsaade ediniz."

"Madam, sizde doğal bir incelik ve zarafet var. Güzel bir yolculuk yapmak için rastlantıya güvenmekte haklıymışım. Oysa siz ve ben neredeyse bu yolculuğa çıkamıyorduk."

"Neden?"

"Tuhaflıkları pek seven, ki bu Amerika'nın keşfinden önce yalnızca İngilizlerin sahip olduğu bir ayrıcalıktı, bir yolcu *Kentucky*'yi yalnızca kendisi için tutmak istemiş."

"Demek ki, filler ve çengilerden oluşan maiyetiyle birlikte yolculuk yapan Doğu Hindistanlı birinin oğlu."

"Size yemin ederim ki hayır; isteğini geri çeviren kaptanla yaptığı tartışmada ben de vardım ve konuşmaya katılan bir tane bile fil görmedim; bu tuhaf adam oldukça neşeli, istediği gibi davranmakta serbest olduğunu düşünen iri yapılı birine benziyordu; işte hepsi bu. Hey! İşte bu o, Mrs. Melvil. Tanıdım onu! Güçlü el kol hareketleriyle ve gürültüyle köprüde koşturan şu yolcuya dikkat edin; yine geç kalmamıza neden olacak, çünkü gemi kıyıdan ayrılmaya başladı!"

Gerçekten de orta boylu, kocaman kafalı, alev alev yanan çalılıkları andıran kırmızı favorileri olan bu adam, çift yakalı bir redingot giymişti, başında da geniş kenarlı şapkası vardı ve seyyar köprüünün daha yeni kaldırıldığı iskeleyle nefes nefese gelmişti; etrafında toplanmış olan kalabalığın gülüşmelerine aldırmadan el kol hareketi yapıyor, çırpınıyor, bağıırıyordu.

"Heey! *Kentucky*'dekiler! Kahretsin! Yerim tutulmuş, kaydedilmiş ve parası ödenmişti ve karada bırakıldım! Polis memurunu bulup tutanak tutturacağım! Kahretsin, kaptan! Yüce yargıcın ve yardımcılarının önünde sizi sorumlu tutuyorum!"

"Geç kalanlar için yapacak bir şey yok," diye bağırdı kaptan, davlumbazlardan birinin üzerine çıkarak; "tam zamanında varmamız gerekiyor ve deniz çekilmeye başladı."

"Kahretsin!" diye haykırdı koca adam! "Sizden yirmi bin dolar, hatta daha fazla tazminat alacağım! Bobby," diye bağırdı yanındaki zencilerden birine dönerek, "kolilerle ilgilen ve Saint-Nicolas

Oteli'ne koş, bu sırada Dacopa şu lanet *Kentucky*'ye ulaşmak için birkaç kanoyu yola çıkarsın."

"Yararı yok," diye bağırdı son palamarın çözölmesini emreden kaptan.

"Ha gayret Dacopa!" dedi koca adam, zenci hizmetlisini yüreklendirerek. Zenci, gemi onu sürüklediğı anda halatı yakaladı ve ucunu, çekme gücüyle gerilen limanın demir halkalarından birine hızlıca bağıladı. Bu sırada inatçı yolcu, kalabalığın alkışları arasında bir tekneye bindi ve birkaç kürek çektikten sonra *Kentucky*'nin merdivenlerine ulaştı. Hemen köprüye atıldı, kaptana doğru koştu, on adamın çıkaracağı gürültüyü tek başına çıkararak ve yirmi gevezeye eşdeğer bir hızla konuşarak sertçe seslendi. Kaptan, konuşma sırasında nedenlerinin yalnızca dörtte birini söyleme fırsatı bulabildi ve yolcunun, gemi kendi malıymış gibi davrandığını görerek sorunu bir daha endişelenmeyecek şekilde çözüme kavuşturmaya karar verdi; megafonunu yeniden aldı ve makineye doğru ilerledi; tam kalkış işaretini vereceğı sırada iri yapılı adam yeniden üzerine gelerek bağırdı:

"Ya kolilerim ne olacak, kahretsın!"

"Kolileriniz mi!," diye karşılık verdi kaptan.

"Elbette, işte geliyorlar."

Bu yeni gecikmeyle sabırsızlanan yolcular arasında mırıldanmalar başlamıştı.

"Kime kızılıyor," diye bağırdı gözüpek yolcu; "Amerika Birleşik Devletleri'nin özgür bir vatandaşı değil miyim? Adım Meade Augustus Hopkins ve bu isim size yeterince şey anlatmalı!"

Bu ad, izleyici kitlesinin üzerinde gerçek bir etki yaratmış mıydı bilmiyorum, ancak *Kentucky*'nin kaptanı, paketleri, bavulları, kolileri ve Amerika Birleşik Devletleri'nin özgür vatandaşı Meade Augustus Hopkins'in diğer eşyalarını yüklemek üzere limana yanaşmak zorunda kaldı.

"İtiraf etmeliyim ki, ilginç bir adam!" dedim Mrs. Melvil'e.

"Bagajlarından daha az tuhaf," diye yanıtladı beni, muşambayla kaplanmış ve karmakarışık ip ve düğümlerle bağlanmış olan yirmi ayak yüksekliğindeki dev gibi iki kasayı iskeleye getiren iki kamyonu göstererek. Kasaların alt ve üst kısımları kırmızı mürekkeple işaretlenmişti ve bir ayak büyüklüğünde yazılmış olan *kırılacak eşya* yazısı, kasayı korumakla sorumlu kişileri yüz adım öteden titretiyordu.

Bu devasa büyüklükteki kolilerin gelmesiyle artan homurdanmalara karşın, Hopkins beyefendinin ayak, el, baş ve göğüs hareketiyle büyük çabalardan ve gecikmelerden sonra koliler köprüye yerleştirildi. Sonunda *Kentucky* limandan ayrılabilirdi ve sürekli gidip gelen her türden geminin arasında Hudson Nehri'nde yol almaya başladı.

Augustus Hopkins'in iki zencisi, efendilerine ait iki kasanın yanına yerleşmişlerdi ve hiç kıpırdamadan duruyorlardı. Bu kasaların, yolcuların merakını doruk noktasına çıkarmak gibi bir ayrıcalıkları vardı. Yolcuların çoğunluğu, denizaşırı bir hayal gücünün üretebileceğı tüm acayip olasılıkları düşünerek bunların çevresinde dolanıyordu. Mrs. Melvil bile oldukça ilgili gibi görünüyordu; bense, Fransız olmak niteliğimden dolayı mümkün olduğunca ilgisizmiş gibi görünmeye

çalışıyordum.

"Ne kadar ilginç bir davranış sergiliyorsunuz," dedi Mrs. Melvil, "bu iki abidenin içinde ne olduğunu merak etmiyor musunuz? Benimse meraktan içim içimi kemiriyor, kasaların sahibi normal bir yolculuk yapmadığından merakım daha da artıyor."

"İtiraf etmeliyim ki," diye yanıtladım kendisini, "tüm bunlar beni fazla endişelendirmiyor; bu iki devasa koliyi görünce rastgele iki tahminde bulundum; ya içinde kiracılarıyla birlikte bir ev vardı, ya da hiçbir şey yoktu. Buna karşın, her ikisi de birbirinden tuhaf olan bu iki olasılık karşısında da olağanüstü bir şaşkınlık sergilemeyeceğim. Yine de, Mrs. Melvil, eğer arzu ederseniz sizin için birkaç bilgi alabilir ve size iletebilirim."

"Memnun olurum," diye yanıtladı, "ben de sizin yokluğunuzda bu bordroları kontrol ederim."

Toplamı anında bulabilmeleri için yalnızca sayıların bulunduğu kolona bir göz atmaları yeterli olan New York bankası veznedarları kadar hızlı çalışan bu ilginç yolculuk arkadaşımı, hesapları gözden geçirmesi için yalnız bıraktım.

Tüm bu tuhaf organizasyonu ve bu çekici hanımın birbirinden tamamen farklı iki yönünü düşünürken, tüm konuşmaların ve tüm bakışmaların amacı ve konusuna yöneldim.

Bu iki kasa, dümencinin, geminin önünü ve Hudson'ın akışını görmesini engellese de, gemi kendinden son derece emin bir tavırla, engellere aldırmadan yoluna devam ediyordu; oysa, bunlardan bir sürü olmalıydı, çünkü Thames de dahil olmak üzere hiçbir nehir, Birleşik Devletler'in nehirleri kadar çok gemiyle dolmamıştır. Fransa'nın gümrükte yalnızca on iki on üç bin gemi bulundurduğu, İngiltere'ninse kırk binlere ulaştığı dönemde, Birleşik Devletler'in gemi, sayısı en az altmış bin rakamına ulaşmıştı bile ve bunların arasından bin sekiz yüz buharlı gemi ulaşılacak tüm denizlerin dalgalarını aşmak üzere yola çıkmıştı. Bu rakamlardan, Amerikan nehirlerinin ticari hareketliği hakkında bir yargıya varılabilir ve yine, sahne olduğu kazalar anlaşılabilir. Bu gözü pek tüccarların gözünde, bu felaketlerin, çarpışmaların, batıkların pek de bir önemi olmadığı bir gerçektir; hatta, eğer primleri yüksek değilse kötü bir iş yapmış olacak olan sigorta firmaları için yeni bir faaliyetti. Aynı ağırlıkta ve hacimde bir adam, Amerika'da, bir torba kömür ya da bir balya kahveden daha az değerlidir; konuşurken mantığa uygun gelebilir bu; ancak bencil bir insan düşünüldüğümde, kendi varlığım için taşkömürü madenlerini ve kahve tarlalarını feda edeceğime göre, her türlü engele karşı son hızla ilerleyen yolculuğumuz konusunda endişelenmiyorum değilim.

Üstat Augustus Hopkins benimle aynı endişeleri paylaşıyor gibi görünmüyordu; bir işi kaçırmaktansa atlayan, yoldan çıkan ve batan türlerden olmalıydı; denize doğru hızla sürüklenen Hudson'ın kollarının güzellikleri onu hiç ilgilendirmiyordu. Başlangıç noktası olan New York'la varış noktası Albany arasında, onun için yalnızca on sekiz saatlik endişe ve zaman kaybı bulunmaktaydı; nehir boyunca görülen muhteşem yerleşim yerleri, göz alıcı bir şekilde bir araya gelmiş olan kasabalar, kırlarda, sanki bir primadonnanın ayaklarına serpilmiş buketler gibi oraya buraya saçılmış olan yeşermeye yüz tutmuş ağaçlar, muhteşem bir nehirle canlanmış olan yürüyüş yolları, ilkbaharın ilk belirtileri, bu adamı hiçbir şekilde spekülatif meşguliyetlerinden alıkoyamazdı. Binlerce sonu gelmeyen cümleler mırıldanarak *Kentucky*'nin bir ucundan öteki ucuna gidip geliyordu; ya da aceleyle mallardan birinin üzerine oturarak bir sürü cebinin birinden binbir çeşit kağıdın tıklıldığı geniş ve

kalın cüzdanını çıkarıyordu; ticaret bürokrasisinin tüm gereksiz kağıtlarını özellikle gösterdiğini bile düşünmüştüm; elbette birçok yerle yazışlıyordu; dünyanın tüm ülkelerinden, mümkün olan tüm postaneler tarafından mühürlenmiş olan binbir mektup açıyordu ve tüm bunları doymak bilmeden, herkesin dikkatini çekecek şekilde satır satır okuyordu.

Bu durumda kendisine yaklaşıp bir şeyler öğrenmem bana imkansız gibi göründü; birçok meraklı, gizemli iki kasanın yanında nöbet tutan iki zenciyle gevezelik etmek istediler ama boşunaydı; Şilili bu iki çocuk, alışlagelmiş gevezeliklerinin tersine hiç konuşmadan duruyorlardı. Üstüne üstlük, aralarından bir ses çıkarma çılgınlığını ilk göstereni, zenciler kendi ilkelerine göre lanetliyor olmalı; çünkü dediklerine göre, o günden itibaren köle oluyorlar ve sürekli çalışmak zorunda kalıyorlar. Maymunlar, onlara göre, hiç konuşmama özelliğine sahip zencilerdir, böylelikle de köleliğin getirdiği çalışmadan kaçınabiliyorlar.

Kendimi, ortasında *Kentucky*'nin kaptanının nutuk çektiği bir grubun içinde bulduğum sırada, Mrs. Melvil'in yanına dönüp, kendi kişisel gözlemlerimi anlatmaya hazırlanıyordum. Konu Hopkins'ti.

"Size tekrar ediyorum," diyordu kaptan, "bu tuhaf adam bunu hep yapıyor; işte New York'tan Albany'ye Hudson yoluyla bu onuncu gidişi; bu onuncu geç kalışı; onuncu kez bu tür şeyler taşıyor. Bunlarla ne yapılıyor bilmiyorum; bu Hopkins denen beyefendinin Albany'ye birkaç fersah uzaklıkta büyük bir işyeri inşa ettiği ve dünyanın her tarafından hiç bilinmeyen mallar getirttiği söyleniyor."

"Hindistan şirketinin başlıca temsilcilerinden biri olmalı," dedi yardımcılarının biri, "Amerika'da bir acente kurmuş."

"Ya da daha çok, California'lı zengin bir altın yatağı sahibi," dedi iri bir tüccar, "elinde biraz mal olmalı..."

"Ya da, öneri mektubu verebileceğimiz bir ihale," diye karşılık verdi bir üçüncüsü. "*New York Herald* sezdirmişti şu son günlerde."

"Beş yüz milyonluk sermayeyle yeni bir yatırımın hisselerinin piyasaya sürüldüğü haberini almakta gecikmeyiz," diye bir başkası sözü aldı, "bin dolarlık yüz hisse senedi için ilk ben kaydımı yaptırıyorum."

"Neden ilk sen," diye yeniden söze girdi iri tüccar, "bu işle ilgili olarak verilmiş sözleriniz var galiba! Ama eğer gerekirse iki yüz hisselik miktarı ödemeye hazırım!"

"Eğer benden sonra kalırsa," diye haykırır yüzünü göremediğim, konuyla ilgilenen bir kişi; "söz konusu olan kuşkusuz Albany ile San Francisco arasındaki demiryolu şirketi ve ihaleyi yapacak olan devlet bankacısı benim en iyi arkadaşım."

"Nereden çıkarıyorsunuz demiryolunu! Bu Hopkins beyefendi, Ontario Gölü'nden geçen bir elektrikli telgraf hattı işine girişecek ve bu büyük kasaların içinde de fersahlarca kablo ve güta-perka bulunmaktadır."

"Ontario Gölü'nden, ama bu çok kazançlı bir iş! Nerede bu beyefendi," diye bağırılıyordu

spekülasyon lanetine kapılmış olan birçok tüccar, "bu Hopkins denilen beyefendi, bizi şu büyük şirketi konusunda bilgilendirmek ister sanırım! İlk hisseler benim!"

"Buraya, lütfen! -Mösyö Hopkins- bin dolarlık prim öneriyorum! Üç ay içinde ikiye katlanacaktır."

Talepler, yanıtlar, ağız dalaşları gittikçe artıyordu ve karışıklık gittikçe yayılıyordu; spekülasyon beni hiçbir şekilde ilgilendirmiyordu ama spekülasyoncuların oluşturduğu topluluğu *Kentucky* kahramanının tarafında izliyordum. Kısa sürede Hopkins, bir göz atmaya bile tenezzül etmediği kalabalık tarafından sarıldı; çok sayıda sıfırlı satırların bulunduğu, ardı ardına gelen uzun rakamlar, miktarlar geniş cüzdanında uzanıyordu; toplamalar ve çarpmalar kaleminin ucundan hızla akıyordu; milyonlar dudaklarından şimşek hızıyla dökülüyordu; hesapların tutkusuna kapılmış gibiydi; ticaret dehasıyla tüm bu Amerikalı kafalardan yükselen coşkulara karşın etrafında sessizlik oluşmuştu!

Sonunda, Üstat Augustus, sekiz muhteşem sıfırlı bir orduyu yöneten görkemli bir 1'in üzerinde kalemini üç kez kırdığı korkunç bir hesap işleminden sonra şu iki temel sözcüğü söyledi:

"Yüz milyon."

Ardından, hızla kağıtlarını korkunç cüzdanına kaldırdı ve cebinden iki sıra kıymetli taşlarla süslü saatini çıkardı.

"Saat dokuz! Şimdiden saat dokuz," diye bağırdı! "Demek ki bu lanet gemi çalışmıyor! Kaptan! Nerede bu kaptan!"

Hopkins, bu şekilde söylenerek etrafını üç sıra halinde kuşatmış kalabalığın üzerinden atladı. Makinenin ambar ağzına eğilmiş, makiniste birkaç emir vermekte olan kaptanı gördü.

"Kaptan," dedi onu kolundan tutarak, "on dakikalık bir gecikmenin çok önemli bir işi kaçırmama neden olabileceğini biliyor musunuz!"

"Böyle bir şeyin sorumlusu bir tek sizken, kim oluyorsunuz da bana gecikmeden söz ediyorsunuz!" diye yanıt verdi böyle bir azar karşısında şaşırılmış olan kaptan.

"Eğer siz beni karada bırakma konusunda inat etmeseydiniz," diye karşılık verdi Hopkins sesini oldukça yükselterek, "yılın bu döneminde pahalıya malolan bu zaman kaybına uğramazdınız!"

"Eğer zamanmda gelmek için gerekli önlemleri alsaydınız," diye yanıt verdi öfkeyle kaptan, "siz ve sizin kasalarınız yükselen denizden yararlanabilirdi ve üç mil daha ileride olurduk!"

"Bu düşüncelere hiçbir şekilde katılmıyorum; gece yarısından önce Albany'de Washington Otel'i'nde olmalıyım ve eğer daha geç varırsam, New York'tan hiç ayrılmamış olmam benim için daha iyi olacak! Ve eğer acele etmezseniz, yönetiminiz ve sizden tazminat talep edeceğim!"

"Belki beni rahat bırakırsınız," diye haykırdı öfkeden kızarmaya başlayan kaptan.

"Tuhaf endişeleriniz ve yakıt tasarruflarınız beni on servet kaybetme tehlikesiyle karşı karşıya bıraktığı sürece kesinlikle hayır! Hadi ateşçi bey, fırınlarımızda dört ya da beş kürek dolusu kömür ve

siz makinist, kazanınızın sübabını sıkıkmama izin verin, böylece kaybettiğimiz zamanı kazanmış oluruz."

Ve Hopkins, içi birkaç dolarla parlayan bir keseyi makine odasına attı. Kaptan şiddetli bir öfkeyle içeri girdi ama bizim yaman yolcumuz kaptandan daha yüksek sesle ve daha uzun süre bağırmamanın bir yolunu buldu. Bense, makiniste buhar basıncını artırmak ve geminin ilerleyişini hızlandırmak için verilen emniyet sübabını sıkıştırması tavsiyesinin, kazanı patlatmaktan başka bir işe yaramayacağının bilincinde olarak bu çatışma yerinden hızla uzaklaştım.

Birlikte yolculuk ettiğim kişilerin basit bir çözüm bulduğunu söylemem gereksiz; Mrs. Melvil'in de, benim boş endişelerime gözlerinden yaş gelinceye kadar güldüğünü söylemem de gereksiz.

Onun yanına gittiğimde büyük hesapları bitmişti ve güzel alnını kırıştıran ticari endişeler dağılmıştı.

"Hırçın tüccarın yanından ayrıldınız ve sosyete kadınının yanına geldiniz," dedi, "demek ki, hiç endişelenmeden maddi ve manevi gözlemlerinizi kendisine aktarabilir, sanattan ve duygulardan konuşabilirsiniz, sizi anlayacaktır."

"Size sanattan söz etmek, düşlerden ve şiirlerden; gördüklerimden, duyduklarımdan sonra mı!" diye haykırdım. "İtiraf etmeliyim ki, bu benim için imkansız olacak; bunun için dostum Vaillant'ın açık yürekli ve hareketli ruhunun olması lazım; ama ben ticari düşüncelerle doluyum, yalnızca kulağında çınlayan dolarların sesini ve gözlerimin önünde ışıldayan parıltılarını görüyorum; bu güzel nehirde artık yalnızca hızlı bir ticaret yolu, bu muhteşem kıyılarda yalnızca gemileri yedeğe çekme yolu, bu güzel kasabalarda da yalnızca şeker ve pamuk dükkanları görüyorum; her şey bir spekülasyon nesnesine dönüşüyor gibi ve ciddi bir şekilde, Hudson'da bir baraj kurmayı ve sularını bir kahve değirmenini hareket ettirmek için kullanmayı düşünüyorum."

"Demek sanayi sineği tarafından sokuldunuz," diye yanıtladı Mrs. Melvil.

"Kendiniz karar verin," dedim ve tanık olduğum çeşitli sahneleri anlattım; Amerikan zekasına uygun bir şekilde ciddiyetle dinledi anlattıklarımı ve derin derin düşünmeye başladı; Parisli bir hanım bunların yarısını bile anlatmama izin vermezdi.

"Bu durumda, Mrs. Melvil, şu Mösyö Hopkins hakkında ne düşünüyorsunuz?"

"Bu adam," diye yanıtladı ciddiyetle, "ya çok büyük bir şirket kurmuş olan yetenekli bir spekülâtör ya da sadece, son Baltimore Fuarı'nda ayı oynatıcısı olan birisi."

Bu yanıtın mümkün olan en nükteli bölümü çıkarmaya çalıştım ve yolculuğun geri kalanı boyunca konuşmamız sürüp gitti.

Yolculuk başka bir aksilik olmadan sona erdi; yalnızca Hopkins, büyük kasalardan birini, kaptanın karşı çıkmasına rağmen yerini değiştirmek isterken neredeyse suya atacaktı; bu tartışma bir kez daha işlerinin ve kasalarının ne kadar önemli ve değerli olduğunun anlaşılmasını sağladı. Tıpkı gücünü yeniden kazanma amacında olmayan ama parasına da acımayan birisi gibi öğle yemeğini ve akşam yemeğini yedi; nihayet yolun sonuna geldiğimizde, yolcular arasında, bu olağanüstü adamın

harikalarını anlatmaya hazır olmayan tek bir kişi bile yoktu.

Korkulu gece yarısı saatinden önce *Kentucky* Albany Limanı'na yanaştı; sağ salım geldiğim için kendimi mutlu sayarak kolumu Mrs. Melvil'e uzattım, bu sırada üstat Augustus Hopkins, iki muhteşem kasasını gürültüyle indirdikten sonra, peşinde onu izleyen yoğun bir kalabalıkla, *Washington* Oteli'ne muzaffer bir edayla girdi.

Konuk ağırlamaya çok büyük önem veren zarif ve açık yürekli Francis Wilson tarafından karşılandım; teşekkürlerime ve özürlerime karşın, saygın tüccarın evinde mavi, güzel bir odada kalmayı kabul etmek zorunda kaldım. Tüm ülkelerden malların dolup taşıdığı büyük dükkanların yanında geniş apartmanların önemsiz kaldığı bu büyük ev, konak . olarak nitelendirilemezdi; Havre ya da Bordeaux ticaret şirketlerinin bize hakkında fikir veremeyeceği bu gerçek şehirde, memur, işçi, zanaatçı ve küçük memur sayısı oldukça fazlaydı; her türden tüm bu işlere karşın tıpkı bir piskopos gibi ağırlandım ve bir şey istemeye ya da arzu etmeye bile gerek duymadım. Hintli hizmetçilerle ilgili olarak aklıma şunlar geldi: bir kere zenciler tarafından hizmet edildi mi, yalnızca kendimiz tarafından bu kadar iyi hizmet görebiliriz.

Ertesi gün, yalnızca adı bile bende hayranlık uyandıran bu muhteşem Albany şehrini gezdim; New York'un canlılığını, iş hareketliliğini, hisse senetlerinin çokluğunu ve ticaret adamlarının dikkat çekici koşuşturmalarını buldum burada. Bu çalışma hırsı, sanayi ya da borsanın ortaya çıkardığı tüm madenlerden para kazanma ihtiyacı, Yeni Dünya'nın tüccarlarında, denizaşırı bağlantılarındaki gibi bayağı ve iğrendirici bir görünüme sahip değil; davranışlarında ve spekülasyon tarzlarında oldukça sempatik bir büyüklük hissi bulunmakta; bu insanların çok kazanmaya ihtiyaçları olduğu görülüyor, çünkü aynı miktarda da harcıyorlar.

Gösterişli bir şekilde sunulan yemekten sonra ve akşam boyunca, uzun süredir tanışmadığımız için genel konulardan oluşan sohbet, gitgide derinleşmekte gecikmedi. Şehirden, şehrin zevklerinden ve tiyatrosundan konuşmaya başladık. Wilson tüm bu dünya eğlencelerinden oldukça haberdar gibi görünüyordu, ama söz, Avrupa'da tüm şehirlerin tuhaflıklarına geldiğinde, bir Bröton'un Bröton olduğu kadar Amerikalı göründü gözüme.

"İlişkilerimiz konusunda, ünlü Lola Montes'e gönderme yapıyorsunuz" dedi Wilson.

"Elbette," diye yanıtladım; "Lansfeld Kontesi'ni ciddiye alan yalnızca Amerikalılar değildir."

"Onu ciddiye alıyoruz, çünkü ciddi bir şekilde davranıyordu," diye yanıtladı M. Wilson ciddiyetle; "çünkü en önemli işlere bile hafife alındığında hiçbir önem vermiyoruz."

"Kuşkusuz sizi en çok şaşırtan," dedi Mrs. Melvil alaycı bir tonla, "Lola Mantes'in kız yurtlarımızı ziyaret etmiş olması."

"A açıkça itiraf etmeliyim ki, bana biraz tuhaf geldi, çünkü bu çekici dansçı bayan kesinlikle gençlere örnek olarak sunulabilecek bir kişi değil," diye yanıtladım.

"Genç kızlarımız," diye sözlerine başladı Wilson, "sizin düşündüğünüzden daha özgür bir biçimde yetiştirildiler; kahramanımız yurtları ziyaret etmeyi kabul ettiğinde, ne Parisli bir dansçı ne de

Bavyeralı Lansfeld Kontesi olarak sundu kendi, yalnızca oldukça ilginç görüşlere sahip olabilecek ünlü bir kadındı! Onu merakla izleyen çocuklar için hiçbir kötü sonucu olamazdı; bu, hatırası bir gün hafızalarını şenlendirecek olan bir şenlikti, bir mutluluktı, bir eğlenceydi; zaten bu ünlü hanım bu mutluluğu gerçekleştirdi; ayrıca alışkanlıklarımız ya da geleneklerimizde bir insana haksızlık yapacak olan kaprisler hiçbir şekilde yer almamaktadır."

"Konuşmalarımız, birbirimizi anlayabilmemizi zorlaştıran birbirinden oldukça uzak bakış açıları üzerinde oluşuyor, sevgili Wilson; biri New-Orleans'da, diğeryse Philedelphia'da konuşan iki davacıya benziyoruz; birbirlerini asla anlamamaları çok doğaldır."

"Doğru," diye yanıtladı Mrs. Mervil, "ama üçümüzde rahatça Philedelphia'dayken neden New-Orleans'a gittiniz?"

"Sizinkinin tam tersi bir görüşü savunarak, Mrs. Melvil, haksız olurdum; yani sizi memnun edecek her şeyi kabul edeceğim, çünkü tüm bu Lola Mantes tuhaflıkları yalnızca sizin hayranlığınızın bir sonucudur, bir spekülasyonun değil."

"Bunda kötü ne var ki?"

"Kötü yanı şu; bu olağanüstü candan alkışlar, bu büyük sanatçıları Amerikan Birliği'ne geldiklerinde şımartacaktır, ama Birleşik Devletler'den geri geldiklerinde bu mümkün olmayacaktır."

"Yani bundan şikayetçi mi oldular?" diye sordu sert bir şekilde Wilson.

"Tersine," diye yanıtladım; "ancak, örneğin Jenny Lind, burada, halk eğlencelerinin ortasında arabasının peşine takılmış, istediği her şeyi yapmaya hazır saygın erkekleri gördükten sonra Avrupa'da iyi ağırlandığını nasıl düşünebilir? Başarılı bir girişimci tarafından ünlü hastane vakıflarının yapacağı reklamın değeri o kadar büyük ki!"

"Kıskanıyormuşsunuz gibi konuşuyorsunuz," diye karşılık verdi Mrs. Melvil; "Paris'te anlaşılmasına neden olmakla suçluyorsunuz bu başarılı sanatçıyı."

"Hayır, kesinlikle, Mrs. Melvil, zaten ona gelmesini de salık vermem, çünkü sizin burada karşıladığınız gibi karşılanmayacaktır."

"Burada kaybedecek olan sizsiniz," dedi Wilson.

"Caravelli'den sonra pek kaybımız olmaz!"

"Belki hastanelerinizi kaybedersiniz," dedi Mrs. Melvil gülerek.

Sohbet neşeli bir havada sürdü ve bir süre sonra Wilson bana şöyle dedi:

"Bana soracak olursanız, madem bu gösteriler, reklamlar ilginizi çekiyor, harika bir şeye denk geldiniz. Yarın Madam Sontag konserinin biletleri açık artırmaya çıkarılacak.

"Bir açık artırma, tıpkı bir demiryolununki gibi mi?"

"Elbette, ve onu buraya kadar yüreklilikle iddialı bir şekilde getiren kişi, yalnızca Albany'li iyi yürekli bir şapkacı."

"Demek bir müziksever!" dedim.

"O mu! John Turner! Müzikten nefret eder; ona göre en kötü, en antipatik gürültü müziktir."

"Öyleyse neden bu inat?"

"Halkın hafızasında kendine iyi bir yer edinebilmek için. Reklam bu; yalnızca tüm şehir değil, Birlik'in tüm kasabalarında, tıpkı Avrupa'da olduğu gibi Amerika'da da herkes ondan söz edecek ve onun şapkalılarından alacaklar ve ona mal gönderecekler, o da tüm dünyaya dağıtacak!"

"Söylediklerinize inanamıyorum."

"Yarın görürsünüz ve eğer şapkaya ihtiyacınız varsa..."

"Ondan almayacağım; çok kötü olmalılar!"

"Ah! yaman Parisli," diye haykırdı Mrs. Melvil elini bana verip kalkarak.

Ev sahiplerimden izin istedim ve rüyamda Amerikan halkının harikalarını görmeye gittim.

Ertesi gün, Madam Sontag konserinin ünlü ilk biletinin açık artırmasına, Birlik'in en soğukkanlı insanını onurlandıran ciddi bir kişiyle katıldım. Şapkacı John Turner, bu sahnenin geçtiği salonun ortasında tüm bakışları üzerine topluyordu; arkadaşları, sanki ülkesinin bağımsızlığını kurtarmış gibi davranıyor ve övgüler yağıdırıyordu kendisine. Diğerleriyse onu yüreklendiriyordu ve kendisinin ya da birçok rakibinin onuruna yapılan bu övgüler yalnızca bahse kadar sürmeyecekti.

Artırma başladı ve koltuk ücreti kısa sürede, dört dolardan iki yüz elli ya da üç yüze yükseldi; John Turner kendini en son artıracak kişi olarak gördüğünden, rakiplerinin belirlediği fiyatı yalnızca küçük rakamlarla artırıyordu, çünkü bu yürekli adama bir dolar arttırmak yetiyordu; eğer gerekirse bu değerli yeri elde etmek için binlik koymayı düşünüyordu; yine üç yüz, üç yüz bir, dört yüz, dört yüz bir, beş yüz, beş yüz bir, altı yüz rakamları belli bir hızla sıralandılar; katılımcıların dikkati en yüksek noktaya odaklanmıştı ve mırıltılar, biraz gözüpek her artırmacıyı onaylarcasına selamlıyordu. Bu ilk biletin onların gözünde sonsuz bir değeri vardı ve diğerlerinden biraz endişeleniyorlardı; tek kelimeyle bu bir onur meselesiydi.

Bir anda topluluktan, diğerlerinden daha uzun bir hurra sesi duyuldu; şapkacı yüksek sesle "bin dolar!" diye bağırıyordu.

"Bin dolar," diye yineledi görevli, "Kimse artırmıyor mu?" Konserin ilk bileti için bin dolar! Kimseden çıt çıkmıyordu.

Bu haykırışlardan sonraki sessizlik sırasında salonda hafif bir hışırtı duyuldu; kendime rağmen ben de merak etmiştim; zaferinden emin olan Turner, memnun bakışlarını kendini izleyenlerin üzerinde dolaştırıyordu. Birleşik Devletler'in altı yüz bankasından birinin para destelerinden birini elinde

tutuyordu ve şu kelimeler bir kez daha söylendiğinde onları elinde sallıyordu:

"Bin dolar."

"Üç bin dolar," diye bağırdı başımı çevirmeme neden olan bir ses.

"Hurra!" diye bağırdı coşkuya kapılan salon.

"Üç bin dolar," diye yineledi görevli.

Böyle bir alıcı karşısında şapkacı başını eğdi ve her tarafa kaplamış olan coşkulu kalabalığın arasından kaçtı .

"Üç bin dolara artırma kapandı," dedi görevli, ve Amerika Birleşik Devletleri'nin özgür vatandaşı, üstat Augustus Hopkins'in ona doğru yaklaştığını gördüm. Kuşkusuz, artık ünlü bir adam olmuştu ve geriye bir tek onuruna şiirler yazmak kalmıştı.

Salondan güçlükle çıkabildim ve galip alıcıyı kapıda bekleyen on bin kişinin arasından kendime güçlükle yol açabildim; gerçekten de büyük alkışlar koptu ve Hopkins, bir önceki günden beri *Washington* Otel'i'ne ikinci kez coşkulu bir halk tarafından götürüldü; bu sırada halkı, hem mütevazı hem de şatafatlı bir şekilde selamlıyordu ve akşam genel istek üzerine, çılgına dönmüş bir kalabalığın uğultularının ortasında otelin büyük balkonuna çıktı.

"Eee, ne düşünüyorsunuz?" dedi Wilson, akşam yemeğinden sonra ona gün içinde olanları anlattığımda.

"Bir Fransız ve Parisli olmam sayesinde, sanırım Madam Sontag bana büyük bir incelik göstererek, kendisine on beş bin frank ödememe gerek kalmadan bir yer verecektir."

"Ben de öyle düşünüyorum," diye yanıtladı Wilson, "ancak, eğer bu Mösyö Hopkins denilen beyefendi kurnaz bir adamsa bu üç bin dolar ona yüz bin getirebilir! Bu kadar tuhaf biri olmayı başarabilen bir adamın milyonları toplaması için eğilmesi yeterli olacaktır."

"Ama neyin nesi olabilir ki bu Augustus Hopkins?" diye sordu Mrs. Melvil.

Tüm Albany şehri Mrs. Melvil ile birlikte aynı soruyu soruyordu. Olaylar tüm bunlara açıklık getirecekti. Gerçekten de birkaç gün sonra, çok daha tuhaf biçimli ve hacimli kasalar New York gemisiyle geldi. Bir ev görünümünde olan kasalardan biri, ihtiyatsızca ya da ihtiyatlı bir şekilde, nasıl algılanmak istenirse, Albany'nin kenar mahallelerinden birinin dar sokağına girdi; kısa bir süre sonra ilerleyemez hale geldi ve mecburen orada bırakıldı, kımıltısız, tıpkı kayadan bir mahalle gibi; yirmi dört saat boyunca şehirde yaşayan tüm insanlar olay yerine akın etti; Hopkins, şatafatlı bir *speech* için sokakta toplanan bu kalabalıktan faydalandı; bölgenin yol bakımından sorumlu mimarlara veryansın ediyordu ve kasalarına yol açılması için şehrin düzeninin değiştirilmesinden başka hiçbir şeyden söz etmiyordu.

Kısa bir süre sonra iki seçenek arasında tercih yapılması gerektiği açıklık kazandı; ya içindekinin büyük merak uyandırdığı kasa kırılacaktı, ya da ona engel oluşturan ev yıkılacaktı. Albany'nin meraklı

insanları elbette birinci seçeneği tercih ederlerdi, ama Augustus Hopkins bunu hiçbir şekilde duymak bile istemiyordu; bununla birlikte her şey böylece kalamazdı; bu semtteki trafik tamamen durmuştu; polis baş belası kasanın kırılması konusunda yasal işlemlere başvurmakla tehdit ediyordu; ancak Hopkins, kendisine güçlük çıkaran evi satın alarak sorunu doğrudan çözüme kavuşturdu; ardından evi yıktırdı; bu son olay Hopkins'in ününü doruk noktasına taşıdı; adı ve hikayesi tüm salonlarda konu edildi; *Bağımsızlar* ve *Birlik* çevrelerinde yalnızca ondan söz ediliyordu; Albany'nin kafelerinde bu gizemli adamın projeleri hakkında yeni bahisler oluşmaya başladı; gazeteler kendilerini, halkın dikkatini Birleşik Devletler'le Küba arasındaki sorunlardan doğan güçlüklerden bir süreliğine başka bir tarafa çeviren en olmadık varsayımlara kaptırmışlardı; şehirden bir askerle bir tüccar arasında bir düello bile oldu sanırım ve Hopkins'in şampiyonu bu sayede zafer kazandı.

Kahramanımızdan daha az bir gürültüyle katıldığım konser sırasında da, onun burada olmasıyla toplantının amacı değişmek zorunda kaldı ve birazdan ölümüyle bizi hayran bırakacak olan bu güzel Madam Sontag'ın, herkeste büyük bir hayranlık uyandırması için tüm yeteneğini göstermesi gerekti.

Ancak, gizem bir süre sonra açıklığa kavuştu, Augustus da bunu gizlemeye çalışmadı. Bu kişi, Albany civarlarında bir tür *Cristal 's Palace* kurmaya gelmiş olan bir girişimciydi yalnızca; kendi hesabına şu ana kadar yalnızca hükümetlerin tekelindeymiş gibi görünen bu çok büyük işlerden birine girişiyordu; tüm dünya sanayiine bir Evrensel Sergi açmak istiyordu.

Bu amaçla, Albany'ye üç fersah uzaklıkta, el değmemiş, çok büyük bir ova satın aldı; bu terk edilmiş toprak parçası üzerinde yalnızca Kanada sınırları içerisindeki İngiliz şirketlerini koruyan küçük William Kalesi'nin kalıntıları bulunmaktaydı. Hopkins her şeyi satın almıştı ve o andan itibaren devasa çalışmalarına başlamak için işçileri bir araya getirmeye çalışıyordu; dev gibi kasaların içinde kuşkusuz inşaatında gerekli makineler, aletler bulunmaktaydı. Albany borsasına bu haberler yayılır yayılmaz tüccarlar bu konuyla fazlasıyla ilgilendiler.

Tüccarların hepsi de, hisse senedi sözü alabilmek için büyük girişimciyle anlaşılmaya çalışıyordu; ancak Hopkins tüm bu sabırsız taleplere kaçamak yanıtlar veriyordu; yine de, bu hayali hisse senetleri için hayali bir rayiç oluşmuştu ve o andan itibaren bu iş çok büyük bir boyut kazanmaya başladı .

"Bu adam, işini çok iyi bilen bir spekülâtör," dedi bir gün Wilson; "bir milyoner mi yoksa dolandırıcı mı olduğunu bilmiyorum, çünkü bu tür işlere girişmek için Job ya da Rotschild olmak gerekir, ancak kuşkusuz çok büyük bir servet yapacak.

"Neye inanacağımı bilmiyorum sevgili Wilson, hangisine şaşayım, bu tür işlere kalkışmaya cesaret eden adama mı, yoksa daha fazlasını sormadan bu işleri destekleyen ve övgüler yağdıran bölge insanlarına mı?"

"Böyle kazanılıyor sevgili Mösyö."

"Ya da batılıyor," diye yanıtladım.

"Eh," diye yanıtladı Wilson, "bilmelisiniz ki, Amerika'da bir iflas herkesi zengin eder, kimseyi batırmaz."

Kendilerine özgü konularda Wilson karşısında haklı olamazdım; yine de son derece ilgimi çeken bu oyunların ve reklamların sonucunu bekledim. Augustus Hopkins'in işletmesi konusunda olabildiğince bilgi ediniyordum ve bize her gün bilgi veren gazeteleri okuyordum.

Cristal 's Palace inşaatı için ilk parti işçiler yerlerine varmıştı bile ve küçük William Kalesi'nin kalıntıları yok olmaya başlamıştı. Sonucunun çok büyük heyecan uyandırdığı devasa çalışmalardan başka hiçbir şey konuşulmuyordu; tüm dünyaya açık bir Sanayi Sarayı! Albany'den olduğu gibi New York'tan, Boston'dan ve Baltimore'dan, her yerden teklifler de geliyordu; "musical instruments", "daguerreotype pictures", "abdominal supporters", "centrifugal pumps", "squave pianos", Saray'ın en iyi yerlerinde sergilenebilmek için kayıt yaptırıyordu; ve sürüp giden Amerikan hayal gücüyle, bu binanın etrafında, yakında tüm bir şehrin evlerinin yükseleceğine inanılıyordu; Augustus Hopkins New-Orleans'a rakip bir şehir kuruyordu ve buna kendi adını verecekti; Fransız kolonilerine olan yakınlığıyla güçlenecek olan bu şehir, Birleşik Devletler'in anahtarı olmakta gecikmeyecekti!

Bu abartılı düşünceler zihinlerde büyüyerek dolaştığı sırada, bu yeni hareketin kahramanı neredeyse sessiz kalmıştı; düzenli olarak Albany borsasına geliyor, birtakım işler hakkında bilgi topluyor, borsa oyunları hakkında endişeleniyor, yeni gelen mallarla ilgili notlar alıyor, ancak büyük tasarıları hakkında ağzını bıçak açmıyordu; onun gücünde bir adamın kendi reklamı için rağbet gören tanıtımlara başvurmaması da şaşkınlık yaratıyordu; belki de bir iş kurmak için bu normal araçları küçümsüyordu ve bu konuda kendi yeteneklerine güveniyordu.

Oysa, güzel bir sabah, *New York Herald*, sütunlarında şu yeni haberi verdiğinde, olaylar bu noktadaydı: "Yeni Kristal Saray'ın çalışmalarının hızla sürdüğünü herkes biliyor. Eski küçük William Kalesi'nin kalıntıları şimdiden ortadan kalktı ve muhteşem yapının temelleri geniş bir hayran topluluğunun ortasında kazılmaya başlandı; geçen gün bir işçinin kazması, orada olması akılların ucundan bile geçmeyen büyük bir yeraltı geçidini ortaya çıkardı; binlerce yıl önce gömülmüş gibi görünen büyük bir iskeletin kalıntıları bulundu burada; bu buluntu, Amerika Birleşik Devletleri'ne sekizinci dünya harikasını kazandıracak olan çalışmaları yavaşlatmayacaktır."

Bu satırları okurken, Amerikan gazetelerinde bol bol yer alan ve dikkatimi çeken sıradan olayla ilgilendim; daha sonra bundan çıkarılacak sonuçtan kuşku duymuyordum. Bu buluntunun Augustus Hopkins'in ağzında karşı konulamaz bir önem kazandığı bir gerçektir; *Cristal's Palace* projeleri üzerine açıklama yapmakta ne kadar ketum davrandıysa, bu olağanüstü iskeletin gün ışığına çıkarılmasıyla ilgili konuşmalar, açıklamalar, düşünceler, sonuçlar söz konusu olduğunda o kadar geveze davranıyordu; tüm servet ve spekülasyon planlarını bu olaya bağlıymuş gibi görünüyordu.

Bununla birlikte, bu buluntu gerçekten mucizevi gibiydi; kazılar, Hopkins'in emirleri doğrultusunda bu devasa hayvanın diğer ucuna ulaşabilmek amacıyla sürdürüldü, ancak üç gün süren aralıksız çalışmalar hiçbir sonuca götürmedi; ilkinden iki yüz adım derinde sürdürülen kazıları bizzat kendisi yöneten Hopkins, sonunda bu devasa hayvanın iskeletinin diğer ucunu bulduğunda, olağanüstü büyüklükteki boyutlarının nerede son bulunduğunu tahmin etmek mümkün değildi. Yeni haber hızla yayıldı ve jeoloji tarihinde eşi benzeri olmayan bu olay gerçek bir mucizeye dönüştü.

Duyarlı, abartılı ve değişken mizaçlarıyla Amerikalılar, önemini alabildiğine artırdıkları bu olaya dört elle sarılmakta gecikmediler; yerli toprağında bulunan bu büyük kalıntılar nereden geliyor olabilirdi? Bu konuda bir sonuç çıkarılmalıydı ve *Albany Institute*'de bu konu üzerinde çalışmalar

başlatıldı.

İtiraf ediyorum bu soru, benim, Sanayi Sarayı'nın gelecekteki ihtişamından ve bu yeni dünyanın tuhaf spekülasyonlarından daha farklı bir şekilde ilgimi çekiyordu. Bu yüzden, bu işle ilgili küçük olayları izlemeye karar verdim; zor olmadı, çünkü gazeteler bu konuyu mümkün olan tüm şekillerde ele alıyor. Yurttaş Hopkins'in kendisi hakkında ayrıntılı bilgiler öğrenmekten dolayı da mutluydum zaten. Albany şehrinde ortaya çıkışından beri bu olağandışı adam, şehir sosyetesini tarafından aranan bir kişilik olmuştu; asil sınıfın ticaret sınıfı olduğu Birleşik Devletler'de, böylesi cesur bir spekülâtörün, bulunduğu konuma bağlı olarak saygı görmesi çok normaldi; kulüplerde, ziyafetlerde, aile çaylarında büyük bir içtenlikle ağırlanıyordu. Bir akşam, Wilson'ın salonlarında ona rastladım; doğal olarak yalnızca bu olağanüstü olaydan konuşuluyordu ve Hopkins zaten kendisi tüm sorulan yanıtlıyordu.

Bize keşfinin nasıl ortaya çıktığını ve bunun tahmin edilemez sonuçlarını, ilginç, derin, bilgi dolu ama bununla birlikte nükteli bir şekilde betimledi; bundan spekülasyona yönelik bir parça çıkarmayı düşündüğünü bile sezdirirdi.

"Yalnızca, çalışmalarımız geçici bir süreliğine durdu," dedi bize, "çünkü bu iskeletin başını ve sonunu ortaya çıkaran ilk ve ikinci kazılar arasında, şimdiden üzerinde benim yeni binalarımdan birkaçının yükseldiği bir miktar toprak parçası bulunmaktadır."

"Ama, bu hayvanın uç noktalarının, toprağın bu hiç dokunulmamış bölümünde birleştiğinden emin misiniz?" diye soruldu kendisine.

"Bu konuda hiçbir kuşku yok," diye yanıtladı Hopkins kendinden emin bir şekilde; "toprak altından çıkardığımız kemik parçalarına bakılırsa bu hayvan devasa bir boyutta olmalı ve daha önce Ohio'da bulunmuş olan ünlü hayvan fosilinin boyutlarını geçecektir."

"İnanabiliyor musunuz," diye bağırdı Van Cornut adında bir mösyö, bilimle uğraşan bir tür doğabilimci, tıpkı vatandaşlarının ticaretle uğraştığı gibi.

"Bundan eminim," dedi Hopkins, "yapısına bakıldığında bu canavar kuşkusuz kalınderililer ailesine aittir ve De Humboldt'un en ince ayrıntısına kadar açıkladığı özelliklerin hepsine sahiptir."

"Ne üzücü," diye bağırdım kendime hakim olamayarak, "çünkü tamamını çıkaramayacağız!"

"Bize kim engel oluyor ki," diye sordu sert bir şekilde Van Cornut!

"Elbette bu yeni yapılan binalar!"

Bana en azından doğal görünen bu güçlüğü söyler söylemez, kendimi, küçümseyen gülüşmelerin tam ortasında buldum! Bu cesur tüccarlar için, Kutsal Kitap'taki Melmo'tun bir çağdaşını ortaya çıkarmak amacıyla her şeyi, hatta bir anıtı yıkmak çok basit bir şeydi. Hopkins bu yönde emirler verdiğini söylediğinde de kimse şaşırılmamıştı. Herkes onu içtenlikle tebrik etti ve rastlantının girişimci ve cesur insanlara yardım etmesini haklı buldular. Ben de kendisini içtenlikle kutladım ve bu muhteşem keşfin ilk buluntularından birini görmeye karar verdim; çoktan halk arasında yayılmış olan adlandırmayla, *Cristal's Palace*'ı görmeye gideceğime de söz verdim kendisine; ancak benden,

kazıların tamamlanmasını beklememi rica etti, çünkü fosil hayvanın büyüklüğünü şu anda değerlendirmek mümkün değildi.

Dört gün sonra *New York Herald* korkunç iskelet hakkında yeni ayrıntıları aktarıyordu; ne bir mamutun, ne fosilleşmiş bir filin, ne taşillaşmış bir cins memelinin, ne bir palaeotheriumun, ne bir pterodactylusun, ne bir plezyozorun iskeletiydi, çünkü tüm bu tuhaf bilimsel adlar karışık görüşler getiriyordu; sözü edilen kalıntılar ikinci ya da üçüncü jeolojik döneme dayanmaktaydı, oysa Hopkins'in yönettiği kazı, donmuş yerkabuğunu içeren ve o ana kadar hiçbir fosilin ortaya çıkarılmadığı ilkel toprakların birinci katmanına kadar ilerlemişti. Birleşik Devletler tüccarlarının pek bir şey anlamadığı tüm bu bilim sergisi büyük etki yarattı; Birlik'in her tarafına yayılmış olan *New York Herald*, tüm bu inanılmaz olayları böylece her yere taşıyordu. Ne bir yumuşakça, ne bir kalınderili, ne bir kemirgen, ne bir etobur, ne bir gevişgetiren, ne de hem karada hem de suda yaşayan bir memeli olan bu canavarın bir insan olduğu sonucu ortaya çıktı! Ve bu insan bir devdi! Bu demek oluyor ki, devlerin ırkının var olmadığı artık söylenemezdi; buluntuyla, Kutsal Kitap'ta Basan Kralı Og'u devlerin efendisi olarak belirten tartışmalı bölüm haklı çıkıyordu. *New York Herald*'daki makalede, tartışmaya açık unsurların yavaş yavaş ortaya çıkmaya başladığı görülmektedir; eğer bu durum doğruysa, tüm bilim ve jeoloji tarihi kuramları değişmek zorunda kalacaktı, çünkü tufan kalıtlarının çok daha altında kalıntılara rastlanmaktaydı, bu da, buluntuların tufandan önceki bir dönemde gömüldüklerini göstermektedir!

Bu makale çok büyük heyecan yarattı; metin, Amerika'daki tüm gazeteler tarafından tekrar ele alındı; bu tartışma konusu gündeme oturdu ve Yeni Dünya'nın en güzel ağızlarından bilimin heterojen sözleri yayıldı. Bu konuda büyük tartışmalar başlatıldı; daha sonra bundan, Asya'nın aleyhine, insanlığın beşiği olarak görülmeye başlanan Amerika toprakları için en onurlu sonuçlara varılmaya başlandı.

Kongrelerde ve akademilerde, dünyanın meydana geldiği ilk günden itibaren insanların var olduğu Amerika'nın, birbiri ardına gelen göçlere sahne olduğu gerçeğine varıncaya kadar her şey açıkça ortaya kondu. Yeni Dünya, eski dünyanın elinden eski çağ onurunu alıyordu; Panama berzahını geçen ve Batı Hindistan'a kadar ulaşan bu ciddi mesele hakkında yurtsever duygulardan etkilenerek birçok yazı yazıldı; sonunda, tutanakları anında çoğaltılıp tüm Amerikan basınına dağıtılan bir bilim adamları toplantısı, Pensilvanya, Virginia, ve Erie Gölü tarafından sınırlandırılmış olan "Dünya Cenneti"nin, vaktiyle, şimdiki Ohio eyaletinin yerinde olduğunu ortaya koydu.

İtiraf etmeliyim ki, eski dünyayı altüst eden tüm bu görüşler son derece ilgimi çekmişti; Adem ile Havva'yı, artık hiçbir kalıntının bulunmadığı Fırat kıyılarında olduğu gibi, artık Amerika'da bir kurgu olmayan yırtıcı hayvan sürüsünü yönetirken görüyordum. Baştan çıkarıcı şeytan, düşüncelerimde boğa yılanı ya da çingiraklı yılan şeklini alıyordu. Ancak beni en çok şaşırtan, bu keşfe, muhteşem bir itaatle ve kendini koyvermişlikle inanılmasıydı; kimsenin aklına iskeletin, onların tabiriyle bir puff ya da humbug olabileceği fikri gelmiyordu ve en coşkulularından hiçbir bilim adamı, bilimini altüst edecek olan mucizeyi kendi gözleriyle görmeyi düşünmüyordu. Bu saptamamı Mrs. Melvil'le paylaştım.

"Rahatsız olmaya ne gerek var," dedi, "zamanı geldiğinde sevgili canavarımızı görürüz; yapısı ve görünüşüne gelinecek olunursa, tüm Amerika'da ustaca yapılmış örneklerine rastlamadan bir mil bile gidilemeyecektir."

Gerçekten de, burada spekülâtörün reklam yapmaktaki ustalığı açıkça ortaya çıkıyordu; Augustus Hopkins ne kadar *Cristal's Palace* olayına kendini vermiş görünürse, yurttaşlarının hafızasında bu mucizevi iskeletin yer edinebilmesi için o kadar çok istek, icat ve hayal gücü yayıyordu. Zaten, tuhaflıkları halkın ilgisini çektiğinden beri, onların gözünde her şeyi yapabilir durumdaydı.

Kısa bir süre sonra şehrin duvarları, canavarı farklı birçok şekilde betimleyen büyük renkli afişlerle kaplanmıştı; Hopkins çarpıcı renkleri, fırçayla yazılmış harfleri, afişlerde kullanılan tüm yöntemleri sonuna dek kullandı; büyük duvarları, iskele korkuluklarını, gezinti yollarındaki ağaç gövdelerini kapladı; kimilerinde satırlar yanlamasınaydı, kimilerindeyse reklamın en yalın sözcükleri yer alıyordu, ancak herhangi bir önem taşıyan günün olayları, geçenlerin fazlasıyla dikkatini çeken devasa büyüklükteki harflerle yazılmıştı. Ünlü iskeleti tanıtan bluzlar, paltolar giymiş kiralık adamlar sokakları dolaşıyordu; akşam olduğunda büyük şeffaf kumaşlar, ışığın oluşturduğu bir fonun üzerine, bu muhteşem fosilin tüm özelliklerini siyah renkte yansıtıyordu.

Üstat Hopkins, Amerikan reklamcılığının bilinen yöntemlerini kullanmakla yetinmiyordu; afişler ve gazetelerin dördüncü sayfaları ona yetmiyordu artık; fosil araştırmaları alanında tek kelimeyle en ünlü, en tuhaf, en aykırı yazarlar olan Cuvier'leri, Blumenbach'ları, Buckland'ları, Link'leri, Stenberg'leri, Brongniart'ları yardıma çağırdığı gerçek bir iskeletbilimi dersi vermeye başladı; bu dersler izlendi ve alkışlandı ve bir gün iki kişi kapıda ezildi.

Augustus Hopkins'in muhteşem bir cenaze töreni yaptığını ve kortejdeki bayraklarda mamutun şekillerinin resmedildiğini söylemek gereksiz.

Albany ve çevresi için bunlar mükemmel yöntemlerdi; ancak önemli olan bu olayı tüm Amerika'ya yaymaktı. Lumley, İngiltere'de Jenny Lind'in ün kazandığı ilk zamanlarda, imalatçılara, kendi kalıplarını oluşturmak üzere sabunlar vermiş, ancak ünlü primadonnanın portresinin kalıbın ortasındaki çukura konulması şartını koymuştu. İmalatçılar bunu kabul etmiş ve mükemmel sonuçlar alınmıştı, çünkü seçkin şarkıcının resmiyle yıkanıyordu eller. Hopkins de buna benzer bir yöntemden yararlandı; imalatçılarda yapılan anlaşmaların ardından giysi kumaşları, şallar, ünlü fosilin resmini alıcıların beğenisine sundu. Şapkaların astarlarına onun resmi işlendi ve en şaşırtıcısı, tabakların, muhteşem servis parçalarının üzerine bu hayret verici olayın resimleri basıldı. Bundan kaçınmak imkansızdı; giyinişimiz, saç şeklimiz, akşam yemeklerimiz hep onun ilginç varlığının eşliğinde gerçekleşiyordu. Kendi adıma konuşmak gerekirse, nuh nebiden kalma bir iskeletle süslenmiş tabaktan yemek yemeyi oldukça iştah kapatıcı bulurdum; eğer bu reklam çılgınlığı moda halini alırsa, yemeklerin dibinde ya da çorba içerken sindirilmesi en güç ve en yıkıcı reklamları okuma tehlikesiyle karşı karşıya kalınacaktı. Bunları ve daha iyilerini geçiyorum, ancak bu reklamların çok büyük bir etki yarattığını saptadım. Gazeteler, davullar, trompetler ve yaylım ateşleri mucizenin yakın zamanda halka sergileneceğini duyurduklarında, haber, evrensel bir sevinç yarattı; ve o andan itibaren, reklamda söylenene bakılırsa, *sayıları coşkulu kalabalık için değil, efsanenin göğes tırmanmakla suçladığı devlerden biri olan iskeleti koymak için* çok büyük bir salon yapılmaya başlandı.

Birkaç gün içerisinde gitmem gerekiyordu; Albany'de geçireceğim günlerin bu merak uyandırıcı gösterinin açılışına katılmamı sağlayacak kadar uzun sürememesine gerçekten üzülmüştüm. Diğer taraftan, en azından bir şeyi görmeden Amerika'dan ayrılmak istemediğimden, gizlice *Cristal's Palace*'a gitmeye karar verdim.

Bir sabah, silahlarımı kuşanıp Albany'den çıktım, *Crsital's Palace*'in bulunduğu yere yöneldim; ulaşmam gereken amaç hakkında tam bir bilgi edinmeden, yaya olarak kuzeye doğru yaklaşık üç saat kadar yürüdüm. Ne sorunlu hisseleri Albany borsasına çoktan kaydedilmiş olan Endüstri Sarayı'ndan, ne de Amerika Birliği'ni şimdiden gururlandıran bu yeni şehirden eser yoktu. Bu sırada, eski küçük William Kalesi'nin yerini bulmaya çalışırken, on beş mil kadar gittikten sonra yolculuğum sonuna vardım.

Kendimi, bir tarafı yeni yapılan ancak önemsiz çalışmalarla altüst olmuş çok büyük bir ovanın ortasında buldum; büyükçe bir yer tahta duvarlarla sıkıca kapanmıştı. Bu tahtaların çevrelediği yerin Kristal Saray olup olmadığını bilmiyordum. Neyse ki bu durum, civarda karşılaştığım, Kanada sınırına doğru giden bir kunduz avcısı tarafından doğrulandı.

"Evet burası," dedi, "ancak neyin hazırlığının yapıldığını bilmiyorum çünkü bu sabah epeyce karabina atışı duydum."

Adama teşekkür ederek araştırmalarımı sürdürdüm.

Dışarıda çalışmalarla ilgili en ufak bir iz yoktu; bu devasa yapıların, neredeyse hayat verip canlandıracağı bu el değmemiş ova üzerinde tam bir sessizlik hakimdi.

Etrafı çevrili alana girmeden merakımı gideremeyeceğimden, uygun bir giriş yeri bulup bulamayacağımı öğrenmek için çözümünü çevresini dolaşmakta buldum. Tek bir kapı görmeden uzun bir süre umutsuzca yürüdüm; bölmenin bir köşesinde oldukça güçlü bir şeyin yıkılmış olduğu direkleri ve birbirinden ayrılmış kalasları gördüğümde, artık Tanrı'dan, gözümü dayayabileceğim basit bir açıklık ya da delik dilemekten bile vazgeçmiş durumdaydım.

İçeriye girip ilerlemekte tereddüt etmedim. Tamamen yıkılmış bir yere geldim; barutun yerinden söktüğü kayadan mahalleler orada burada duruyordu; büyük toprak kaymaları, tıpkı fırtınalı bir denizdeki dalgalar gibi yerde engebeler oluşturmuştu. Sonunda, dibinde birçok kemik kalıntısının ve artık yalnızca kalkerli tuza dönüşmüş ve tüm jelatinsi bölümleri çoktan birbirinden ayrılmış olan hayvan kalıntılarının bulunduğu derin çukurların kıyısına geldim.

Şimdi, tüm o gürültüleri koparan, tüm o reklamları yapılan nesne gözlerimin önünde duruyordu; bu sahnenin kesinlikle hiçbir ilginç yönü bulunmamaktaydı; bin parçaya ayrılmış her çeşit kemikten oluşan bir yığındı bu; hatta içlerinden bazılarının kırığı çok yeni görünüyordu; söylenenlere göre devasa bir boyutta olması gereken insan iskeletinin sağlam parçalarını göremiyordum; hayal gücümü fazla zorlamadan bir siyah hayvan fabrikasının önünde durduğumu düşünebilirdim, hepsi bu! Tahmin edileceği gibi oldukça şaşırp kalmıştım; belirgin ayak izlerinin ve bir iki kan damlasının bulunduğu bayırı fark edince büyük bir hatanın kurbanı olduğumu bile düşündüm; bu izleri takip ederek, beni hazırlıksız yakalayan yeni kan izlerinin birden önüme çıktığı açıklığa geldim.

Baruttan kararmış ve muhtemelen ateşli bir silahın sıkısı olan bir kağıt parçasını almak için eğildim. Tüm bunlar kunduz avcısının söylediklerine uyuyordu .

Dikkatle bakarak kağıdın üzerindeki birkaç sözcüğü çözebildim. Barckley adlı biri tarafından Augustus Hopkins'e yazılmış olan bir alacak pusulasıydı bu; satılan malların cinsiyle ilgili olarak

hiçbir şey belirtilmemiştir, ancak oraya buraya dağılmış olarak bulduğum diğer parçalar, söz konusu olanın ne olduğunu anlamamı sağladı; büyük bir hayal kırıklığına uğramış olmama karşın durdurulamaz bir gülmenin tüm bedenimi kaplamasını önleyemedim. Devlin ve iskeletin bulunduğu yerde kesinlikle, ancak yemin ederim ki bu, zamanında Kentucky ovalarında manda, düve, öküz, inek adı altında yaşamış hayvanların birbirine benzemez kemik parçalarından oluşmuş bir iskelettir. Barckley, ünlü Augustus Hopkins'e bol miktarda kemik parçası sağlayan New York'lu bir kasaptı yalnızca! Bu fosiller kesinlikle Pelion'yu Ossa'un üzerine koymamışlardır! Kuşkusuz, hiç var olmaması gereken bir Kristal Saray'ın temelleri kazılırken tesadüfen bulunmak üzere ünlü bir puffist tarafından kasten gömülmüşlerdi!

Dışarıda sevinç çığlıklarını duyduğum sırada, olanca samimi düşüncelerim ve güleçliğimle oradaydım, ancak evlerinde kaldığım insanlar gibi bu inanılmaz "humbug"un kurbanı olmamışım.

Boş alana doğru koştum ve tüfeği elinde, büyük sevinç gösterileri yaparak koşuşturan üstat Augustus Hopkins'i gördüm. Ona doğru yöneldim; keşiflerinin sahnesi üzerinde beni görmekten hiç endişelenmiş gibi görünmüyordu.

"Zafer!" diye bağırdı.

Zencileri Bobby ve Dacopa, arkasında belli bir mesafeden bir hayvan cesedini sürükleyerek geliyorlardı! Bense, deneyimlerinden sonra, gözüpek üçkağıtçının beni düşmanı olarak göreceğini düşünerek kendimi hazırladım.

"Keşiflerimin bir tanığını görmekten dolayı çok mutluyum!" dedi bana. "Karşınızda, kaplan avından gelen bir adam var."

"Kaplan!" diye haykırdım, söylediği tek bir sözcüğe bile inanmama kararı alarak.

"Hem de kırmızı kaplan," diye ekledi, "yırtıcılığıyla oldukça ün salmış bir puma. Gördüğünüz gibi bu şeytani hayvan duvarımdan içeri girdi; bugüne kadar halkın merakına direnen bu bariyerleri kırdı ve muhteşem iskeletimi parçalara ayırdı; ben de öldürünceye kadar onu izlemekten çekinmedim; ona buradan üç mil uzaklıkta ağaçlık bir yerde rastladım. Ona baktım, iki vahşi gözünü üzerime dikti. Bir sıçrayışta üzerime atıldı ancak kendi üzerine düştü, çünkü onu omzundan vurdum. Hayatımda ilk tüfek atışımdı bu, aman Tanrım, bana ne kadar onur kazandıracak, onu üç yüz bin dolara bile vermem!

"İşte gelecek olan yeni milyonlar!" diye düşündüm.

Bu sırada, iki siyah, Amerika'nın bu bölgesinde nadir bulunan büyük kırmızı kaplanı sürükleyerek geliyorlardı; kaplanın bütün tüyleri pas rengindeydi, kulaklarıysa siyahtı, kuyruğunun ucu da. Onu Hopkins'in öldürüp öldürmediğini ya da cesedin Barckley diye birisi tarafından anlaşılabilir olarak temin edilip edilmediğini öğrenmekle uğraşmadım, çünkü spekülâtörümün, iskeletinden söz ederken takındığı ilgisiz ve ciddiyetsiz tutum beni çok şaşırtmıştı. Tüm bu olay ona muhakkak yüz bin franktan fazlaya mal olmuştu! Sırrını ve üçkağıdını fark ettiğimi ona belli etmeden (çünkü bundan dolayı koruyucusuna minnettar kalabilirdi), yalnızca, "Ne olacak şimdi? Ne yapacaksınız?" dedim.

"Bir karar verdim, ne yaparsam yapayım artık başaracağım; bu puma, türünün tek örneği olmasından

dolayı tüm dünyanın hayranlığını üzerine toplayan bu muhteşem iskeleti parçaladı ama bundan dolayı itibarımı, etkimi ve ünlü bir insan olmamdan sağladığım kazancı yok etmedi; bundan yararlanacağım."

"Ama bu heyecanlı ve meraklı halk karşısında kendinizi nasıl kurtaracaksınız bu işten?" diye ekledim ciddi bir şekilde.

"Gerçeği, yalnızca gerçeği söyleyerek."

"Gerçeği mi!" diye haykırdım, gerçekten ne anladığını ve onun ağzında bu kelimenin nasıl bir etki yarattığını öğrenmeye can atarak.

"Kuşkusuz" diye yanıtladı basitçe, "bu hayvanın, duvarlarla korunan alana girdiği doğru değil mi? Gün ışığına çıkarmak için onca zaman harcadığım muhteşem kemik kalıntılarını parçalara ayırdığı doğru değil mi? Onu izleyip öldürdüğüm doğru değil mi?"

"İşte," diye düşündüm, "inanmayacağım bir sürü şey daha."

"Halk," diye sözlerini sürdürdü, "tüm bu olayları öğreneceğine göre, savlarını daha ileriye götüremez; çok cesur ama mutsuz bir adam olarak görüleceğim; artık her şekilde ünlenmiş olacağım!"

"Ama bu ün sizi nereye götürecekt?"

"Servete, tabii eğer bu durumdan yararlanabilirsem. Artık çağımızda tüm yöntemler kullanılıyor ve daha önce sanat ya da sanayi alanlarındaki başarılar üzerindeki ilgi, artık bunları işletenler, sergileyen spekülâtörler üzerinde toplanıyor! Bu spekülâtörler, onlar tarafından ve onlar için ünlü ve dikkat çekici olsunlar ki, halka sürekli muhteşem yapıtlarını sunsunlar, böylece kendileri daha da muhteşem olacaklardır. Eğer Washington, YorkTown kapitülasyonundan sonra iki başlı inekleri göstermek istediye muhakkak çok para kazanmış olmalı."

"Olabilir," dedim ciddi bir tavırla.

"Bence kesin," dedi Augustus Hopkins; yalnızca gösterilecek, ortaya çıkarılacak, sergilenecek nesneyi seçmek konusunda sıkıntı çekiyorum!"

"Evet," dedim, "ama bu seçim zor. Tenorlar yeterince kullanıldı, kontr-tenorlar da, dansçı kızlar da vakitlerini doldurdular, onlara geriye bir tek bacaları kaldı ki onları da hesaba bile katmıyorum, siyam ikizleri elbette yaşadılar ve onlar üzerinde çalışan seçkin profesörlere karşın foklar da hala konuşamıyorlar!"

"Ben de benzer harikalara başvurmayacağım; çünkü foklar, siyam ikizleri, dansçı kızlar ve tenorlar ne kadar kullanılmış, bitmiş, ölmüş ve konuşamıyor olsalar da, kendisi için çok değerli olan bir insan için hala çok iyiler! Sizi Paris'te görmekten büyük mutluluk duyacağım sevgili Mösyö."

"Sizin kendi yeteneğinizle ün yapacak, pek değeri olmayan nesneyi, demek Paris'te bulmayı planlıyorsunuz?" dedim sert bir tavırla.

"Belki," diye yanıtladı ciddi bir şekilde; "eğer hayatı boyunca asla konservatuara giremeyecek olan

iki kapıcı kızın elinden tutarsam, onları her iki Amerika'nın en ünlü şarkıcıları yaparım!"

"Bu önerinin ardından birbirimizi selamladık ve Albany'ye geri döndüm; aynı gün felaket haberi duyuldu; Hopkins yıkılmış bir adam olarak görülüyordu; yararına ciddi miktarlarda yardım paraları toplanmaya başladı; herkes felaketin büyüklüğünü görmek için *Cristal's Palace*'a gidiyordu, bu da spekülátöre hiç de azımsanamayacak miktarlarda dolar kazandırıyor; öldürmüş olduğu, kendisini tam zamanmda yıkıma uğratan pumanın derisini astronomik bir fiyata sattı ve Yeni Dünya'nın en girişimci spekülátörü olma unvanını korudu; bense, tahmin edilebileceğinden daha dalavereci olan ünlü puff tarafından dolandırıldığından habersiz bir şekilde hala beşinci sınıf şarkıcı kadınların arabalarının arkasından koşmaktan başka bir dileği olmayan Birleşik Devletler'den ayrılıp, New York üzerinden Paris'e geri döndüm.

Sonuç olarak, yeteneksiz sanatçıların, sesi olmayan şarkıcıların, bacakları sağlam olmayan dansçıların ve ipsiz trapezcilerin olduğu bir gelecek, eğer Christophe Colomb Amerika'yı keşfetmeseydi çok korkunç olurdu.

Jules Verne

Edom, Frritt-Flakk, Humbug

-Fantastik Öyküler-

Özgün Adı: *Edom / Frritt-Flacc / Le Humbug*

İthaki Yayınları- 210

Edebiyat - 182

2. Baskı Eylül 2009, İstanbul

© Türkçe Çeviri: Pınar Güzelyürek, 2003

© İthaki, 2003

Yayıncının yazılı izni olmaksızın herhangi bir alıntı yapılamaz.

Sanat Yönetmeni: Murat Özgöl

Düzelti: Esin Coşkun

Sayfa Düzeni ve Baskıya Hazırlık: Yeşim Ercan Aydın

Jules Verne Kitaplığı;

Jules Verne kitaplarını yıllar önce

Türkçeye kazandırmış olan

A. İhsan Tokgöz'e ithaf edilmiştir.*

** A. İhsan Tokgöz: Türk yazar, yayıncı ve siyaset adamı. Jules Verne'in romanlarını Türkçe'ye ilk çeviren kişidir. 1890 yılında Âlem Basımevi'ni kurdu ve Edebiyat-ı Cedide akımının yayın organı olan Servet-i Fünun Dergisi'ni yayımlamaya başladı. İkinci Meşrutiyet'ten Birinci Dünya Savaşı sonlarına değin Yüksek Ticaret Mektebi'nde coğrafya öğretmenliği yaptı. 1919'da Avrupa'ya giderek Heyet-i Temsiliye'nin amaç ve fikirlerini Batı kamuoyuna duyurmaya çalıştı. Lozan Barış Konferansı sırasında da Türk Basın Bürosu'nun yöneticiliğini yaptı. 1931'de Ordu milletvekili olarak girdiği TBMM'de yasama görevini ölümüne değin sürdürdü. Başlıca yapıtları: Altı Hafta Nil'de Seyahat, Avrupa'da Ne Gördüm, Tuna'da Bir Hafta, Tirol Cephesinde Ateş Hattında, Matbuat Hatıralarım.*